

พิธีกรรมของลาวโซ่ง

ลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีพิธีกรรมประจำกลุ่มแตกต่างไปจากคนไทย และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทย และลาวโซ่ง เป็นกลุ่มชนที่จัดได้ว่ามีประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ มากมายทั้งตามความเชื่อถือดั้งเดิม และความเชื่อในพุทธศาสนาที่เพิ่งมายอมรับนับถือในภายหลัง กล่าวคือลาวโซ่งจะปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อในเรื่องผีขวัญต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด ยังคงมีการ เช่นไหว้ผีบรรพบุรุษและผีต่าง ๆ อยู่ในปัจจุบัน ส่วนพิธีกรรมตามความเชื่อในพุทธศาสนานั้น ลาวโซ่งนำไปปฏิบัติเพิ่มกับความเชื่อถือเดิมเท่านั้น ไม่ได้นำใบทดแทนของเดิมและปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อทั้งสองแบบนี้ โดยหลีกเลี่ยงไม่ให้ขัดแย้งกัน แต่ลาวโซ่งมักให้ความสำคัญและยึดมั่นในเรื่องการนับถือผี ขวัญมากกว่า โดยจะเห็นได้ว่า ชีวิตประจำวันของลาวโซ่งยังผูกพันอยู่กับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมดั้งเดิมอย่างมาก

ประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวโซ่งอาจแยกได้ 2 ประเภทตามระบบความเชื่อ กล่าวคือ

ประเภทที่หนึ่ง พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อถือในพุทธศาสนา เนื่องจากลาวโซ่งได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เป็นเวลานาน และยอมรับเอาวัฒนธรรมของคนไทยภาคกลางมาปฏิบัติในบางส่วนโดยเฉพาะในด้านการนับถือพุทธศาสนา ลาวโซ่งปฏิบัติพิธีกรรมตามหลักพุทธศาสนาเหมือนคนไทยทั่วไป เช่น มีการบวชนาค การทำบุญในเทศกาลวันสำคัญทางพุทธศาสนา การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ฯลฯ ตลอดจนงานรื่นเริงประจำปี เช่น สงกรานต์ พิโหม้ เป็นต้น

แม้ลาวโซ่งจะปฏิบัติพิธีกรรมแบบคนไทยทั่วไป แต่ผู้มาร่วมงานพิธีกรรมนั้นยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มไว้ เช่น ในงานพิธีทางพุทธศาสนานั้น ลาวโซ่งจะแต่งกาย ร้องรำทำเพลง ฟ้อนรำ และการละเล่นต่าง ๆ เป็นแบบลาวโซ่งทั้งสิ้น และพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่ลาวโซ่งปฏิบัติเพิ่มขึ้นมานั้น ไม่ได้ทำให้พิธีกรรมตามความเชื่อแบบดั้งเดิมของลาวโซ่งเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด

ประเภทที่สอง พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องการนับถือผี ชาวญี พิธีกรรม
 ด้านนี้ ลาวโซ่งถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณจนถึงในปัจจุบัน พิธีกรรม
 เหล่านี้มีลักษณะ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มไม่เหมือนคนไทยทั่วไป เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการ
 ดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่พิธีการเกิด การแต่งงาน การตาย และพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการ เช่น ไหว้
 (ที่ลาวโซ่ง เรียกว่า "เสน") ศิบรรพบุรุษและผีต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ พิธีเสนเรือน ซึ่งเป็นการ
 เสนที่ยิ่งใหญ่ และทำกันทุกครัวเรือน พิธีเสนศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีพิธีเสน
 ต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น เสนเตง เสนผีขึ้นเรือหรือเสนแก่เคราะห์ เสนหับมด เสนฆ่าเกิด
 เสนปิดตง และเสนกวัดไกว (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข.)

พิธีกรรมของลาวโซ่งที่เด่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นการกระทำทางสังคมของลาวโซ่ง
 ที่นำมศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ พิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้าน
 (การเลี้ยงศาลประจำหมู่บ้าน) ดังรายละเอียดกล่าวคือ

พิธีเสนเรือน

คำว่า "เสน" นั้น เป็นภาษาลาวโซ่ง หมายถึง เสน หรือสังเวทในภาษาไทย
 ภาคกลางนั่นเอง

พิธีเสนเรือน หมายถึง การเซ่นไหว้ผีเรือน เวลาเซ่นมีการเรียกชื่อผีเรือน
 คือผีพ่อแม่ ปู่ย่าและบรรพบุรุษอื่น ๆ ให้มากิน เครื่องเซ่น ถือว่าการเซ่นนั้นทำให้บรรพบุรุษ
 ที่ล่วงลับไปแล้วไม่อดอยาก และจะมีผลสะท้อนให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข มีความ
 เจริญก้าวหน้า ทำมาค้าขึ้น เกิดสิริมงคลแก่บ้านเรือน

ผีเรือนของลาวโซ่ง ก็คือบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว และเป็นผู้ที่อยู่ใน "สิง"^{*}
 เดียวกัน ตามประเพณีของลาวโซ่ง เมื่อมีคนตายในบ้าน (ยกเว้นเด็ก ผู้หญิงตายทั้งกลม

* สิง หมายถึง ตระกูล เช่นเดียวกับแซ่ของคนจีนนั่นเอง ตระกูลของลาวโซ่ง
 แบ่งออกได้ดังนี้คือ สิงล่อ สิงเลื่อง สิงลู่ สิงวี สิงกา สิงกาง และสิงตอง ฯลฯ

และผีตายโหง) นอกจากจะมีพิธีศพแล้ว จะมีพิธี เรียก เชิญวิญญาณให้กลับมาอยู่ในครอบครัว เรียกว่า พิธี เชิญผีขึ้นเรือน และยังมีกรจกชื่อผู้คนในตระกูลที่ตายไปแล้วไว้ในบัญชี เรียกว่า "บิณฑ์เรือน" เก็บไว้ทุกบ้าน ดังนั้นจะพบว่าในบ้านลาวโข่งทุกหลังจะมีห้องขนาดเล็กสำหรับ ผีเรือน เรียกว่า "กะล่อทอง" และมีหิ้งสำหรับไว้บิณฑ์เรือนในห้องนี้ด้วย ปกติห้องนี้จะ เข้าไปได้ เฉพาะลูกหลานที่เป็นผีเดียวกัน (สิงเดียวกัน) ผู้ที่ไม่ใช่เครือญาติผีเดียวกัน เข้าไป ไม่ได้ เพราะจะทำให้เจ้าของบ้านเจ็บป่วยได้ แต่ถ้าจะเข้าไปจริง ๆ เจ้าบ้านจะต้องขออนุญาต ผีเรือน เสียก่อนจึงจะ เข้าไปได้ ห้องผีเรือนนั้น นอกจากจะเป็นที่อยู่ของผีเรือนแล้ว เวลาจัดพิธี เสนเรือน หมอบเสน* จะ เข้าไปทำพิธีในห้องนี้ ผู้ที่เป็นญาติผีเดียวกัน เข้าไปร่วมทำพิธีอยู่ด้วย

พิธี เสน เรือน จัด เป็นพิธีกรรมของครอบครัว และเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัว ที่จะต้องจัดพิธีนี้ขึ้น เป็นประจำโดยกระทำในช่วง 2-3 ปีต่อครั้ง ทั้งนี้แล้วแต่ฐานะทาง เศรษฐกิจของครอบครัว ไม่มีกำหนดแน่นอน ถ้าไม่จัดพิธี เสน เรือน ลาวโข่ง เชื่อว่าจะเกิดอับมงคล มีการ เจ็บไข้ได้ป่วย และได้ชื่อว่า เป็นผู้ไม่รู้จักรบบุญคุณของพ่อแม่ ปู่ ย่า และบรรพบุรุษวีนที่ดำเนิน ติเตียนของคนทั่วไป และไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย

พิธี เสน เรือนของลาวโข่งจะแตกต่างกันออกไปตามการสืบผีที่แตกต่างกัน เนื่องจาก ผีของลาวโข่ง มี 2 ชั้น คือ ผีผู้ท้าว** และ ผีผู้น้อย*** ดังนั้นพิธี เสน เรือนของลาวโข่งจึงมี 2 ประเภทคือ

* อรรถาธิบายเพิ่มเติม เดิมทีภาคผนวก ค., หน้า 198

** ผู้ท้าว หมายถึง ผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้า และอยู่ใน "สิงล่อ"

*** ผู้น้อย หมายถึง ผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากสามัญชน และอยู่ใน สิงเลื่อง สิงลือ

สิงวี สิงกา สิงกว้าง สิงแลง และสิงคอง ฯลฯ

1. เสนผู้ท้าว เป็นพิธี เสนสำหรับผู้ที่มีบเชื้อสายมาจากเจ้า
2. เสนผู้น้อย เป็นพิธี เสนสำหรับผู้ที่มีบเชื้อสายมาจากสามัญชน

พิธี เสน เรือนของลาวโซ่งนี้ ตามประเพณีแล้วกระทำได้ทุกเดือน แต่มีกนิยมทำกัน ในเดือน 4 เดือน 6 และเดือน 12 เพราะ เป็นช่วงที่ว่างจากฤดูทำนา และจะไม่นิยมทำในเดือน 5 เพราะลาวโซ่งถือว่าเป็นเดือนร้อน ผักผลไม้ไม่อุดมสมบูรณ์และจะไม่ทำพิธี เสน เรือนในเดือน 9 เดือน 10 เดือน 11 เพราะ เชื่อว่าใน 3 เดือนนี้ผีจะไม่อยู่ เพราะเป็นระยะที่ผีเรือนไปเฝ้าแดน (ผีฟ้า) และตรงกับฤดูกาลทำนาคด้วยจึงไม่สะดวกในการทำพิธี เสน เรือน

พิธี เสน เรือนที่กระทำกันโดยทั่วไปนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนเตรียมงาน และวันทำพิธี เสน

ขั้นตอนเตรียมงาน

กระบวนการทำพิธี เสน เรือนนั้น เริ่มต้นจากการที่บ้านใดบ้านหนึ่งทำการ เลือกลูกหมูตัวผู้ตัวหนึ่งมาเลี้ยงไว้ และจะต้อง เป็นหมูที่แข็งแรงมีลักษณะสมประกอบ (หางด้วน หูแหง่ง ขี้โรค ไม่ใช่ทำพิธี เสน เรือน) โดยอธิษฐานว่าถ้าหากคนทำมาหากินเจริญรุ่งเรือง และ เลี้ยงหมูอ้วนท้วนตลอดรอดฝั่ง ก็จะทำพิธี เสน เรือน หมูที่จะใช้ในพิธี เสน เรือนนี้จะเลี้ยงให้โตขนาด 70-80 กิโลกรัมให้พอสำหรับ เช่นผีเรือน และสำหรับ เลี้ยงแขกได้ทั่วถึง

หมูที่อธิษฐานไว้ทำพิธีนั้น จะนำไปทำอย่างอื่น เช่น ขำกิน หรือนำไปขายไม่ได้ เพราะลาวโซ่ง เชื่อว่าถ้าทำเช่นนั้นจะเกิดเรื่องร้ายกับครอบครัว แต่ถ้าระยะเวลาที่อธิษฐานเลี้ยงหมูไว้วันนั้น หมูเกิดตายลงเอง ก็ต้องอธิษฐานเลี้ยงใหม่ จะเห็นได้ว่าหมูเป็นเครื่อง เช่นที่สำคัญในพิธี เสน เรือน ดังนั้นลาวโซ่งจึง เลี้ยงหมูกันทุกครัว เรือน แม้ไม่เลี้ยงไว้ เป็นอาชีพก็จะต้องเลี้ยงไว้สักตัวหนึ่ง เพื่อใช้ในพิธี เสน เรือน

นอกจากนี้แล้ว ก่อนทำพิธี เสน เรือน เจ้าภาพจะต้องทำเหล้าหมักไว้เพื่อ ใช้เช่นผีเรือน และเลี้ยงแขก (เดิมทีเคยใช้เหล้าแกลบ ซึ่งทำจากปลายข้าวกับแกลบแต่ปัจจุบันมีการซื้อเหล้าต่าง ๆ ที่มีขายตามท้องตลาด เช่น เหล้าขาว 35 ดีกรี แม่โขง กวางทอง ฯลฯ แต่ส่วนใหญ่ นิยมใช้เหล้าขาว 35 ดีกรี เพราะราคาถูกกว่าเหล้าชนิดอื่น ๆ)

เมื่อถึงกำหนดทำพิธี เสน เรือนตามทิวทัศน์ฐานไว้ เจ้าภาพก็จะไปปรึกษาหมอ เสน เพื่อหาวัน* ที่จะใช้ทำพิธี เสน เรือน หมอ เสน จะเลือกหาวันดี หรือวันมงคลที่ควรจะจัดงาน (จะต้องไม่ตรงกับวันตาย วันเพ็ญ วันเก็บกระดูก ของบรรพบุรุษ) เมื่อใกล้จะถึงกำหนด วันที่หมอ เสน เลือกหาให้ เจ้าภาพจะต้องไปวานหมอ เสน ให้มาทำพิธี เสน เรือน โดยที่จะต้อง จัดของไปบูชาครูของหมอ เสน ได้แก่ หมากพลู เมื่อหมอ เสน รับของแล้วก็จะบอกรับว่าจะไป ทำพิธี เสน เรือนให้ และก่อนที่หมอ เสน จะ เข้านอนในคืนนั้น ต้องนำหมาก พลู ไปบูชาครูเสียก่อน แล้วจึงจะไปทำพิธี เสน เรือนได้

วันทำพิธี เสน เรือน

ในวันทำพิธีประมาณเวลา ๓.๐๐ น. จะฆ่าหมูตัวที่อธิษฐานไว้ โดยการแทงคอให้ตาย หลังจากนั้นขูดเอาขนออก ฆ่าแหละ เครื่องในออกล้างให้สะอาด แล้วยกหมูทั้งตัวขึ้นไปบนบ้าน เอาเลือดหมูทาที่หัวบันไดบ้าน เพื่อให้ผีรู้ว่าบ้านนี้ทำพิธี เสน เรือน แล้วจึงนำหมูทั้งตัวนั้นไปฆ่าแหละ เป็นชิ้น ๆ ในห้องผี เรือน พร้อมทั้งจัดเตรียม ปาน เฝื่อน** ปาน เฝื่อนของแต่ละบ้านมีขนาด ไม่เท่ากัน จะใหญ่หรือ เล็กนั้นขึ้นอยู่กับฐานะทาง เศรษฐกิจของ เจ้าของบ้าน การจัดเตรียมปาน เฝื่อน นี้จะต้องมีผู้รู้ เป็นผู้จัดให้ เรียกว่า "คนแต่ง เสน"***

* วันที่จะใช้ทำพิธีกรรมต่าง ๆ ของลาวไซ่งั้นมี 10 วัน โดยมีวิธีนับวันกลับไป กลับมา หาวันดีดังนี้ 1. มือกัต 2. มือชด 3. มือช่วง 4. มือเต่า 5. มือกำ 6. มือก๊็บ 7. มือฮับ 8. มือฮาย 9. มือเมิง 10. มือเบิก

** ปาน เฝื่อน คือภาชนะจักสานแบบโบราณของลาวไซ่งั้น ทำด้วยไม้ไผ่หรือหวายขัดไปมา อย่างหยาบ ๆ มีลักษณะคล้าย เข่งปลาชุก มีขาตั้งสูงประมาณ 1-2 นิ้ว ตัวปาน เฝื่อนสูงประมาณ 10-12 นิ้ว

ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ค., หน้า 204

ของใช้ในพิธี เสน เรือน

สิ่งสำคัญในพิธี เสนอยู่ที่การแต่งพานเฟื่อน คนแต่ง เสนจะเป็นผู้จัดวาง เครื่อง เช่น* เป็นสำหรับในพานเฟื่อน ก่อนวางจะต้องใช้ใบทองสดปูไว้ 7 ชั้นก่อนแล้วจึงวาง เครื่อง เช่น ลงไป มีเนื้อหอยดิบ กระจุกสั้นหลัง ปอด คับ อย่างละ 7 ชั้น ซีโครงหมู 7 ซี นำใส่หมู ที่ต้มสุกแล้วมาวางรอบ ๆ พานเฟื่อน แล้วเอาใบทองสดปิดทับ เสียชั้นหนึ่งต่อจากนั้นจึงนำเอา ข้าวต้มมัดใส่กล้วย มันเทศต้ม เผือกต้ม อ้อย อย่างละ 7 ชั้นวางลงไป พร้อมทั้งตะเกียบ 7 คู่ เสียบไว้ที่ปากพานเฟื่อนใกล้ ๆ กับห่อข้าวเหนียวหนึ่ง 7 ห่อ ซึ่งวางเรียงรายไว้รอบ ๆ พานเฟื่อน นอกจากนั้นก็ยังมีขนม ผลไม้ เท่าที่มีตามฤดูกาลจำนวนจะมากหรือน้อยก็ได้ไม่จำกัด เช่น ขนมเทียน ข้าวเหนียวแดง แดงโม มะละกอ สับปะรด กล้วย ฯลฯ ชั้นบนสุดจะมีถ้วย หมากพลู 1 ถ้วย ถ้วยน้ำ 1 ถ้วย น้ำดื่มหมู 1 ถ้วย และ จิบหน่อไม้** ใส่ใบทองสดวางไว้ ตรงกลางพานเฟื่อนและชวดเหล่า 1 ชวด วางไว้ข้างพานเฟื่อน

แขกผู้มาร่วมงาน

เมื่อใกล้กำหนดวันทำพิธี เสน เรือน เจ้าภาพจะต้องไปบอก เชิญแขกให้มาร่วมในพิธี เสน เรือน ได้แก่

1. ญาติสายโลหิตเดียวกัน อันได้แก่ บุคคลที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน ญาติสายโลหิตเดียวกันที่มาในพิธี เสน เรือนนี้ จะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งชายและหญิง

* เครื่อง เช่น หมายถึงของที่ใช้ในการ เช่นผีเรือน เครื่อง เช่นที่สำคัญจะใช้ อย่างละ 7 ทั้งนี้ถือ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาแต่โบราณ เพื่อความสวยงาม โดยถือตาม จำนวนผู้ที่ เป็นต้นคิดในการทำพิธี เสน เรือนของลาว ไช่ง ในสมัยก่อน

** จิบหน่อไม้ คือ ยา เครื่องในหมูกับหน่อไม้ดอง เครื่องปรุงรมีพริกเผา หอมเผา น้ำปลาร้า จิบหน่อไม้นี้จัดว่า เป็นอาหารสำคัญที่ใช้ เช่นผีเรือน จะขาดเสียไม่ได้

2. ญาติจากการแต่งงาน อันได้แก่ บรรดาเขย สะใภ้ต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ที่เขย น้องเขย ลูกเขย หลานเขย พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ลูกสะใภ้ หลานสะใภ้ บุคคลเหล่านี้จะต้องแต่งกาย ด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษ คือใส่ "เสื้อสี" เพื่อเป็นการเคารพผีเรือนและบอกให้ชาวบ้าน รู้ว่า เป็นผู้ เข้ามาร่วม เป็น เขย สะใภ้

ญาติสายโลหิตเดียวกัน และพี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ลูกสะใภ้ หลานสะใภ้ รวมเรียกว่า "ญาติผีเดียวกัน" ในวันทำพิธี เสน เรือนญาติผีเดียวกันจะต้องนำ เครื่อง เช่น มาสมทบด้วย จะมากหรือน้อยก็ได้ไม่จำกัด โดยนำ เครื่อง เช่น นั้นไปวางในปาน เดือนที่เจ้าภาพจัด เตรียม เอาไว้ แต่ถ้าปาน เดือนนั้นใส่เครื่อง เช่น ไข่ เต็มแล้ว ไม่สามารถจะใส่ลงไปได้อีก ก็จะมี ถาดสังกะสีวางไว้ใกล้ ๆ กับปานเดือน เรียกว่า "ปานเดือนสำรอง" มีไว้สำหรับใส่เครื่อง เช่น ที่ญาติผีเดียวกันนำมาสมทบ

นอกจากจะมีญาติในหมู่บ้านเดียวกันแล้ว ยังมีญาติจากท้องถิ่นไกล ๆ ต่างตำบล ต่างอำเภอ และจากต่างจังหวัดมาร่วมด้วย

3. เพื่อนบ้านใกล้เคียง ที่ได้รับคำเชิญจากเจ้าภาพให้มาร่วมในพิธี เสน เรือน จะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งชายและหญิง และเพื่อนบ้านที่มาร่วมงานนี้เดิม ไม่ต้องนำข้าวของ เงินทองมาช่วย ส่วนมากมักช่วยเป็นหมากพลู หรือ เหล้า แต่ในปัจจุบัน มีการช่วย เหลือ เป็น เงินคนละประมาณ 10-20 บาท

ดังนั้นจะ เห็นได้ว่า พิธี เสน เรือนของลาวโซ่งนี้ นอกจากจะเป็นการแสดงถึงความ กตัญญูต เวทีค่อมบรรพบุรุษแล้ว ยัง เป็นการพบปะสังสรรค์ระหว่างวงศ์ญาติและเพื่อนบ้านอีกด้วย

เวลาทำพิธี เสน เรือน

หมอจะมาถึงบ้าน เจ้าภาพประมาณเวลา 7.00-8.00 น. โดยญาติของเจ้าภาพ ไปรับหมอ เสนที่บ้าน หมอ เสนจะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษ คือใส่เสื้อสี นุ่งกางเกง ขาวาวสีด้า และนำพัดขนนกซึ่งลาวโซ่ง เรียกว่า "วี" ติดตัวมาด้วย เจ้าภาพเชิญหมอ เสน ไปนั่งบน เสื่อที่จัด เตรียมไว้ให้เป็นพิเศษ ในห้องผีเรือนพร้อมกับมอบ เหล้า 1 ขวด

เขียนหมาก* ชันน้ำ และเสื่อฮีของเจ้าภาพให้กับหมอ เสน

เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันช่วยกันยกปาน เพื่อนถึง 3 ครั้งด้วยกัน

ครั้งที่ 1 ยกให้เสมอเอว แล้ววางลง

ครั้งที่ 2 ยกให้เสมอกอ แล้ววางลง

ครั้งที่ 3 ยกให้เหนือศีรษะ แล้ววางลง

การที่ต้องทำเช่นนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าปานเพื่อนนั้นหนักมาก จึงต้องวางพักถึง 2 ครั้ง เนื่องจากเป็นการ เช่นผีที่สมบูรณ์ สำหรับผีบรรพบุรุษทั้งหมด เมื่อช่วยกันยกปานเพื่อนครบ 3 ครั้งแล้ว ญาติผีเดียวกันจะช่วยกันเลื่อนปานเพื่อนไปไว้ใกล้ ๆ หมอ เสน เพื่อให้หมอ เสนทำพิธี เช่นผี เรือนค่อไป

ต่อจากนั้น เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันจะยกปานข้าว** มามอบให้หมอ เพื่อเป็นการ เชิญให้ เริ่มประกอบพิธี ในปานข้าวมี ข้าวเหนียวหนึ่ง ใก้ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ขวด หมอ เสนรับคำ เชิญโดยรับปานข้าว แล้วนำปานข้าวนั้นมาบูชาครู เสียก่อน บูชาครู เสร็จแล้ว หมอ เสนจะ เริ่มรับประทานอาหาร เข้าจากปานข้าว นั้น โดยเจ้าภาพ เอากับข้าวอีกหลายอย่าง มาเพิ่มให้ เรียกว่า "งายหมอ" คือการ เลี้ยงอาหาร เข้าแก่หมอนั่นเอง เจ้าภาพและญาติผีเดียวกันรับประทานอาหาร เข้าร่วมกันในห้องผี เรือนพร้อม ๆ กับหมอ เสน สำหรับญาติอื่น ๆ และแขกที่มาร่วมงานจะได้รับคำ เชิญให้รับประทานอาหารนอกห้องผี เรือน โดยรับประทานกันเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละประมาณ 7 คน เป็นกลุ่มผู้ชายล้วน และผู้หญิงล้วน อาหารที่เลี้ยงในงานพิธีคือ

* เขียนหมาก คือ ภาชนะสำหรับใส่หมากพลู ทำด้วยไม้ เป็นรูปสี่ เหลี่ยมจัตุรัส

** ปานข้าว คือ ภาชนะสำหรับใส่อาหารให้หมอ เสน ในพิธี เสน เรือน ทำด้วยไม้ เป็นรูปสี่ เหลี่ยมจัตุรัส เหมือนเขียนหมาก แต่เล็กกว่า เล็กน้อย

เหล่า ข้าวเหนียวหนึ่ง แกงใส่หมูอีก 4 ถึง 5 อย่าง เมื่อหมอลิ้นรับประทานอาหารเข้า
เสร็จแล้ว เจ้าภาพก็จะจัดหมากพลู บุหรี่ พร้อมทั้งบัญชีรายชื่อผี เรือนหรือบีบผี เรือนให้หมอลิ้น
เพื่อหมอลิ้นจะได้ทำพิธี เชิญผีบรรพบุรุษมากิน เครื่อง เช่น ซึ่งขณะที่หมอลิ้นทำพิธี เช่นผี เรือน
อยู่นี้ เจ้าภาพและญาติผีเดียวกัน จะออกจากห้องผีเรือนมาสนทนากับญาติอื่น ๆ และแขกที่มา
ร่วมงาน การสนทนาในงานพิธีจะเป็นในเรื่องสนุกสนานครื้นเครง

ในการ เช่นผี เรือนนั้น หมอลิ้นจะเชิญผี เรือนแต่ละคนมากิน เครื่อง เช่นโดย
เช่นหมู 3 ครั้ง เหล้า 3 ครั้ง แต่จะเช่นหมูก่อน เช่นเหล้าภายหลัง

การ เช่นหมูครั้งที่ 1 เรียกว่า "เสนปางแปง" การ เช่น เริ่มด้วยการที่หมอลิ้น
กล่าวว่า วันนี้มี การ เสน เรือน แล้วกล่าว เชิญผีของตระกูลจากบีบผี เรือนทั้งหมด การ เช่นครั้งนี้
เป็นการ ปลุกเรียก ผี เรือนให้มาชุมนุมพร้อมกัน เพื่อกิน เครื่อง เช่นที่ลูกหลาน เตรียมไว้ให้ใน
ปานเผื่อน การ เช่นครั้งที่ 1 นี้เป็นการ เชิญผีแต่ละคนมาพร้อมกันเท่านั้น แต่ยังไม่ได้เช่นให้
กินจริง ๆ

การ เช่นหมูครั้งที่ 2 การ เช่นครั้งนี้เรียกว่า "เสนค้ำก" คือการ เช่นให้กินจริง ๆ
เป็นครั้งแรกเสมือนกินมือเข้า โดยการ เรียกชื่อผีจากบีบผี เรือนโดยเรียงลำดับความใกล้ชิด
กับเจ้าภาพคือ เรียกผีพ่อแม่ ก่อน ตามด้วยผีปู่ย่า และผีบรรพบุรุษอื่น ๆ ตามลำดับความใกล้ชิด
กว่า เรียกนี้จะเรียกทีละชื่อ ใครตายก่อนก็จะ เรียกมากิน เครื่อง เช่นก่อน โดยการที่หมอลิ้นจะ
ฉีกใบตองสดเป็นแผ่นยาว เสียบ เข้าไปในช่องเล็ก ๆ ที่เจาะไว้ข้างฝาห้องผี เรือน เมื่อเรียกชื่อ
ผีคนใดหมอลิ้นก็จะใช้ตะเกียบ (ลาวโซ่ง เรียกว่า ไม้ขู) คีบหมูทิ้งลงไปในช่องเล็ก ๆ นั้น
ตามด้วยข้าวเหนียวก้อนเล็ก ๆ เสร็จแล้วเอาไม้จุ่มน้ำจากถ้วยที่วางอยู่บนปากปานเผื่อน หยดลง
ไปในช่องเล็ก ๆ นั้น เป็นการให้น้ำล้างปาก ต่อจากนั้นก็เรียกผีอื่น ๆ ทีละชื่อ แล้วทำการ เช่น
อย่างเดิมเรื่อยไปจนหมดในบัญชีรายชื่อผี เรือน จากนั้นหมอลิ้นก็จะบอกผีตระกูลเดียวกันอื่น ๆ
ที่อาจจะมียก แต่ไม่ได้จดไว้ในบีบผี เรือน (ยกวันผีตายทั้งกลม ผีตายโหง ซึ่งถือว่าเป็นผีร้าย
เพราะตายไม่ดี) ให้มากิน เครื่อง เช่น โดย เรียกรวมกันทั้งหมด แล้วคีบหมู ข้าวเหนียวทิ้ง
ลงไป 1 ครั้ง น้ำล้างปาก 1 ครั้ง เมื่อเช่นหมูครบจนหมดแล้ว หมอลิ้นก็จะ เช่นขนมและผลไม้
การ เช่นขนมและผลไม้ นี้ ไม่ต้อง เรียก เรียงชื่อผีทีละชื่อ หมอลิ้นจะเชิญผี เรือนทั้งหมดมากินขนม

ผลไม้ ที่ถูกหลานจัดเตรียมไว้ให้ โดยหอมเสนจะบอกชื่อขนมและผลไม้ในบ้านเดือนทั้งหมด แล้วใช้ตะเกียบคีบขนม 1 อย่าง ผลไม้ 1 อย่าง ทิ้งลงไปในห้องเล็ก ๆ ข้างฝาห้องผีเรือน 1 ครั้ง เป็นอันสิ้นสุดการเซ่นหมูครั้งที่ 2

จากนั้นหอมเสนก็จะทำการ "ก่าตน" คือ อวยพรให้ผีแต่ละคนอยู่เย็น เป็นสุข จากนั้นถ้าในบ้านมีสะเก็ดใหม่ หอมเสนก็จะแนะนำสะเก็ดใหม่ให้ผีรู้จัก เป็นการรับสะเก็ดใหม่ ที่ยังไม่ได้ เข้าผีให้เข้าผี คือให้สะเก็ดนั้นถึงผีตระกูลเดียวกัน

การเซ่นหมูครั้งที่ 3 การเซ่นครั้งนี้เรียกว่า "เสนสองคืบ" คือการเซ่นให้กิน เป็นครั้งที่สอง เสมือนกินมือกลางวัน หอมเสนจะเซ่นให้กินในลักษณะเดียวกับการเซ่นครั้งที่ 2 ทั้งการเซ่นหมูและเซ่นขนมผลไม้

ข้อสังเกต คือ มีการเซ่น 3 ครั้ง แต่ผีกินจริง ๆ 2 ครั้ง เท่านั้น ค่อยจากนั้นก็เป็นการเซ่นเหล่า

การเซ่นเหล่าครั้งที่ 1 เรียกว่า "เสนเหล่าหลวง" เป็นการเซ่นเหล่าครั้งใหญ่ โดยหอมเสนจะเรียกชื่อผีเรือนทีละชื่อ (เรียกเรียงชื่อก่อนหลังเหมือนตอนเซ่นหมู) เมื่อเรียกชื่อผีเรือนคนใดหอมเสนก็หยดเหล้าลงไปในห้องเล็ก ๆ ข้างฝาห้องผีเรือนนั้น ค่อยจากนั้นก็เรียกชื่ออื่น ๆ ทีละชื่อต่อไปอีก แล้วหยดเหล้าลงไป ทำอย่างนี้เรื่อยไปจนหมดรายชื่อผีในบิ๊ผีเรือน จากนั้นหอมเสนก็จะบอกผีตระกูลเดียวกันที่อาจจะยังมีอีกแต่ไม่ได้จดไว้ในบิ๊ผีเรือน (ยกเว้นผีตายทั้งกลม ผีตายโหง) ให้มากินเหล่า โดยเรียกรวมกันทั้งหมดและหยดเหล้าลงไป 1 ครั้ง เป็นการสิ้นสุดการเซ่นเหล่าครั้งที่ 1 แล้วพักการเซ่นไว้ก่อนเพื่อให้ผีเรือนพักผ่อน

ค่อยจากนั้น หอมเสนจะทำพิธีที่เรียกว่า "แก้มแฮ" คือการเซ่นผีให้แก่ผู้ที่เป็นคนคิดในการทำพิธีเสนเรือนมาก่อน โดยเซ่น 7 ครั้ง ซึ่งหอมเสนจะทำพิธีเซ่นในห้องผีเรือน เช่นเดียวกัน เครื่องเซ่นประกอบด้วย เหล้า 1 ขวด พร้อมแก้วเหล้า ใบคองสดปูบนพื้นห้อง 3 ใบ จิบหมู* วางบนใบคอง 3 ห่อ ข้าวเหนียวนึ่ง 6 ห่อ ตะเกียบ 4 คู่

* จิบหมู คือย่ำ เนื้อหมูกับใบมะม่วงอ่อนและใบมะกอกอ่อน ถ้าไม่มีใบมะม่วงอ่อนอาจจะใช้ใบเป็ลสะหรือดอกมะละกอหรือผักแว่น แต่ใบมะกอกอ่อนจะขาดไม่ได้ เพราะให้รสเปรี้ยว เครื่องปรุงก็มี พริกเผ่า หอมเผ่า และน้ำปลาร้า

(วางไว้ 3 คู่ ผู้ช่วยหมอลือไว้ 1 คู่) น้ำคัมพму 3 ถ้วย น้ำ 1 ถ้วย ในระหว่างการ
ทำพิธีหมอลือจะนั่งยอง ๆ มือขวาถือพัดขนนก โยกไปมา มือซ้ายถือดอกขนาคยาวที่ใส่ลง
ในขวด เหล้า (ใช้แทนกลองชุดเหล้า) แล้วหมอลือจะกล่าว เชิญผีชื่อแรกมากินเครื่อง เช่น
เสร็จแล้วหมอลือจะริน เหล้าใส่แก้ว ผู้ช่วยหมอลือจะใช้ตะเกียบคีบจุ่มหมูจากจานมาเพิ่ม
ในท้องจนครบ 3 ท่อ หมอลือก็จะกล่าว เชิญผีชื่อต่อ ๆ ไปให้มากินเครื่อง เช่นในลักษณะ
เดียวกัน เช่นนี้จนครบ 7 ครั้ง มีจุ่มหมูลือจะเช่นเพียง 3 ครั้งเท่านั้น โดยการเรียก
เรียงชื่อผีเฉพาะชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2 ส่วนชื่อที่ 3-7 จะเรียกรวมกันแล้วเช่น 1 ครั้ง เป็นการ
ประหยัดเวลา)

ขณะที่หมอลือทำพิธี "แก้มแฮ" อยู่ในท้องผีเรือนนั้น ที่ห้องกลางซึ่งอยู่ติดกับ
ท้องผีเรือนก็มีผู้รู้ทำพิธี เช่นผีญาติพี่น้องตระกูลเดียวกันที่อยู่ต่างจังหวัดต่างเมือง เรียกว่า
"ข่าวว่า" เป็นการบอกข่าวให้ผีญาติตระกูลเดียวกันในทุกจังหวัด ทุกเมือง มากินเครื่อง เช่นนี้
เครื่อง เช่นในการบอก "ข่าวว่า" ได้แก่ ถาดใส่หัวหมู 1 หัว ขาหน้า 2 ขา ขาหลัง 2 ขา
หางหมู ถ้วยน้ำคัมพมุ 1 ถ้วย ถ้วยหมากพลู 1 ถ้วย และจุ่มหมู ใกล้เคียง ๆ ถาดเครื่อง เช่นนี้ก็มี
จานหมากพลู 1 จาน ชันน้ำ 1 ชัน จานข้าว 2 จาน และ เหล้า 1 ขวด พร้อมแก้วเหล้า

เสร็จจากทำพิธี "แก้มแฮ" และการบอก "ข่าวว่า" แล้ว หมอลือ เจ้าภาพและ
ญาติผีเดียวกัน ร่วมรับประทานอาหารกลางวันพร้อมกันในท้องผีเรือน เรียกว่า "แลงหมอลือ"
หรือ "แลงกลาง เรือน" สำหรับญาติอื่น ๆ และแขกที่มาร่วมงานก็รับประทานอาหารด้วยกัน
อยู่นอกท้องผีเรือน อาหารที่เลี้ยงแขกก็เหมือนคอนเช่า คือ ข้าวเหนียวหนึ่ง ลาบเลือดสด แกงเผ่า*
จุ่มหมู แกงส้มหมูกับหน่อไม้ดอง แกงจืดหน่อไม้กับเนื้อหมู และเหล้า

* แกงเผ่า คือ แกงเนื้อหมูกับเผ่า (แทน) เครื่องแกงที่ใช้ก็คือเครื่องแกงเผ็ดทำแบบ
แกงป่า ไม้คั่วใส่กะทิ

หลังจากที่หมอรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว ภายในห้องผีเรือน หมอเสน ก็จะ เริ่มทำพิธี เช่นผี เรือนค้อ คือการ เช่น เหล้าครั้งที่ 2

การ เช่น เหล้าครั้งที่ 2 การ เช่นครั้งนี้ เรียกว่า "เสนลาแกง" หมายถึง เหล้า ล้างปากหรือบ้วนปาก หลังจากทีกินเครื่อง เช่นต่าง ๆ ไปแล้ว หมอเสนจะ เช่นเหล้าใน ลักษณะ เดียวกับการ เช่นครั้งที่ 1

การ เช่น เหล้าครั้งที่ 3 การ เช่นครั้งนี้ เรียกว่า "เสนเหล้าฎ" หมายถึง การ เช่น ครั้งสุดท้าย เป็นการบอกให้ผีกลับถิ่นฐานบ้านเมืองของตน ลักษณะการ เช่นครั้งที่ 3 นี้เป็นใน ลักษณะ เดียวกับการ เช่นครั้งที่ 2

หลังจากนั้น เจ้าภาพและญาติผีเดียวกัน เข้าไปในห้องผีเรือนอีกครั้งหนึ่ง หมอเสน จะริน เหล้าแจกทุกคน และให้ดื่มพร้อม ๆ กัน 3 ครั้ง เรียกว่า "แลงฟ่ายเซือน" หมอเสนจะ บอกให้ผี เรือนพิทักษ์รักษาให้ลูกหลานทุกคนที่ "มาหยาดมาฟาย"* กันในครั้งนี ให้อยู่อย่าง สุขสบาย ไม่เจ็บป่วย เสร็จแล้วหมอจะ เทเหล้าในแก้วของคนทิ้งไป เรียกว่า "เหล้าส่งล่า" เจ้าภาพและญาติผีเดียวกัน คำนับผี เรือนพร้อมกัน เป็นการส่งผีกลับก็เป็นอัน เสร็จพิธีเสนเรือน บรรดาญาติอื่นและแขกที่มาร่วมงานต่าง แยกย้ายกันกลับ คงเหลือก็แต่ครอบครัวของเจ้าภาพ และญาติผีเดียวกันที่จะต้องทำพิธีกันต่อไป

หมอเสนจะทำพิธี "แปงไท้" ให้กับลูกหลาน เฉพาะที่เป็นผู้ชายที่อยู่ในบ้านเจ้าภาพ ทุกคน เป็นการ เช่นผีขวัญ ทำให้อายุมันขวัญขึ้น โดยใช้ "โค" ที่เป็นสัญลักษณ์ของผู้ชายที่ เสียบอยู่ในห้องผี เรือนนั้นแทนตัวบุคคล ญาติผีเดียวกันช่วยกันใส่หมากพลูข้าวสาร ข้าว เปลือก ลงใน "โค" นี้ แล้วนำไปให้หมอเสน หมอเสนจะเอา "โค" นี้เสียไว้ที่ห้องผีเรือนในที่เดิม แล้วทำพิธี เช่นผีไท้ เครื่อง เช่นประกอบด้วย ข้าว 1 จาน ไก่ต้ม 1 ตัว หมากพลู 1 ถ้วย ขันน้ำ และเหล้า 1 ขวด

* มาหยาดมาฟาย หมายถึงการที่ญาติผีเดียวกันมาดื่มเหล้าพร้อม ๆ กัน เป็นการดื่ม เพื่อส่งลาผีเรือน

ขณะที่หมอ เสนก่าสังทำพิธี "แยงไท้" อยู่นั้น ที่ห้องผีมด (ผีมด เป็นผีอีกประเภทหนึ่งของลาวซึ่งต่างจากผีบรรพบุรุษ) ซึ่งอยู่ถัดจากห้องกลางจะมีผู้ทำพิธี "แยงมด" เป็นการรับขวัญผีมด เพื่อจะไม่ทำให้คนในบ้านเจ็บป่วย เครื่องเช่น ได้แก่ เหล้า 1 ขวด ไก่ต้ม 1 ตัว หมากพลู ข้าว 1 จาน ชันน้ำ

ภายในห้องผีเรือน หลังจากที่ทำพิธี "แยงไท้" เสร็จแล้วต่อไปหมอ เสน จะทำพิธี "ฟายท่าน" เป็นการเชิญเทวดามากินเครื่อง เช่น เครื่อง เช่น ได้แก่ เหล้า หมากพลู ชันน้ำ และขอให้ทุกคนในครอบครัวของเจ้าภาพอยู่เย็นเป็นสุข

จากนั้นหมอ เสนจะทำพิธี "ฟายท่อน" เชิญผีปู่ ผู้พิทักษ์รักษาม้านเมืองมากิน เครื่อง เช่น (เครื่อง เช่น ฟ่อนี่ เหมือนกับเครื่อง เช่น เทวดา)

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการ "ฟายหมอบ" คือเชิญครูบาอาจารย์ของหมอ เสนมากิน เครื่อง เช่น เครื่อง เช่น มีเหล้า หมากพลู หมอ เสนบอกครูบาอาจารย์ว่าพิธี เสน เรือน เสร็จ ลินลงแล้วขอเชิญครูบาอาจารย์กลับ จากนั้นเจ้าภาพทำการ "หยาดหมอบ" คือการที่เจ้าภาพ กล่าวขอบคุณหมอ เสน ที่มาช่วยทำพิธี เสน เรือน ให้ทุกคนในครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข หมอ เสน ส่งมอบ เลื่อฮีให้เจ้าภาพ ลักครูจึงลากลับ

พิธี เสน เรือนมักใช้เวลานาน เริ่มตั้งแต่เช้าจนถึงบ่าย บางบ้านถ้ามีผีเรือนจำนวนมาก ก็อาจจะถึง เย็น

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นพิธี เสน เรือนของผู้เฒ่า สำหรับผู้เฒ่าจะแตกต่างกันออกไป มักทำพิธีใหญ่โต ทรูทรากว่าผู้เฒ่า แต่ขั้นตอนต่าง ๆ นั้นคล้ายกัน เสนผู้เฒ่ายัง แบ่งออกเป็น เสนผู้เฒ่าควายคอง เช่นผีด้วยควาย และ เสนผู้เฒ่าสุกรคอง เช่นผีด้วยหมู ผู้เฒ่า ในหมู่บ้านบ้านสระนั้นมี เฉพาะผู้เฒ่าสุกร ในที่นี้จึงบรรยายถึงพิธี เสน เรือนของผู้เฒ่าสุกร โดยสังเขป ในส่วนที่แตกต่างไปจาก เสนผู้เฒ่าที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้คือ

1. ในการ เช่นผี เรือนนั้น ถ้าเป็น เสนผู้เฒ่า หมอ เสน จะ เช่นหมูก่อน เช่นเหล้า ภายหลัง ส่วน เสนผู้เฒ่า นั้น หมอ เสน จะ เช่นเหล้าก่อน เช่นหมูภายหลัง

2. ถ้า เป็นเสนผู้น้อย ต้องใช้หมอเสนที่เป็นผู้น้อยด้วย แต่ถ้าเป็น เสนผู้ท้าว หมอเสนจะต้อง เป็นผู้ท้าว เช่นเดียวกัน จะไม่ใช้หมอเสนผู้น้อยทำพิธี เสนผู้ท้าว เพราะผู้น้อย ศักดิ์สูงไม่เท่าผู้ท้าว ถ้าจะทำพิธี เสนผู้ท้าวต้องใช้คาถาข่ม แต่ถ้าข่มไม่ได้จะเป็นอันตราย แก่ตนเองและจะไม่ใช้หมอผู้ท้าวทำพิธี เสนผู้น้อย เพราะผีผู้น้อยจะกลัวหมอผู้ท้าวไม่กล้า ลงมากิน เครื่อง เช่น

3. ในการทำพิธี เสน เรือน ถ้าเป็นหมอ เสนผู้น้อย หมอ เสนจะแต่งกายด้วยชุด ที่ใช้ในโอกาสพิเศษ คือใส่เสื้อสี นุ่งกางเกงขายาวสีดำ ถือพัดขนนกที่เรียกว่า "รี" ส่วนหมอผู้ท้าวจะแต่งกายให้พิเศษไปกว่านั้น คือสวม เสื้อผ้าฝ้ายแขนยาวสีแดง นุ่งกางเกง ขายาวสีแดง สวมกำไลข้อมือทั้ง 2 ข้าง แต่ไม่ต้องถือพัด

4. หมอ เสนผู้น้อย นั่งทำพิธีบน เสื่อที่ปูไว้ในห้องผี เรือนที่เรียกว่า "กะล่อทอง" ส่วนหมอ เสนผู้ท้าวนั่งบน เก้าอี้เดี่ยว ๆ ที่เรียกว่า "ตั้งกำ" ซึ่งจัด เตรียมไว้ในห้องผี เรือน ที่เรียกว่า "กว้านผี เรือน"*

5. เวลาเอาหมูที่ทำพิธีขึ้นบ้าน เสนผู้น้อยทามขึ้นทั้งตัวทางบันไดหน้าบ้าน ส่วน เสนผู้ท้าวต้องฆ่าและทรมานเป็นชิ้น ๆ เช่น ส่วนขา หัว หาง และทามขึ้นทางบันไดหลัง ทางห้องกว้านผี เรือน

6. ลักษณะการ เช่นให้ผีกินแตกต่างกัน เสนผู้น้อยนั้น หมอ เสนจะใช้ตะเกียบ คีบอาหารจากพานเผื่อนให้ผีกิน แต่ถ้าเป็น เสนผู้ท้าวต้องจัดอาหารทุกชนิด ได้แก่ ข้าวเหนียวหนึ่ง หมูขี้มู หูต้ม จูบหน่อไม้ เผือกต้ม อ้อย และข้าวต้มมัดใส่กล้วย ขนบ ผลไม้ อย่างละน้อย ห่อด้วยใบตอง เรียกว่า "ห่อหล่อ" วางไว้บนพานเผื่อนที่มีเครื่อง เช่นชนิดเดียวกันวางอยู่เต็ม พ้อเช่น เหล้า 3 ครั้ง เสร็จ หมอ เสนจะ เช่นห่อหล่อ 3 ครั้ง โดยเรียกชื่อผี เรือนจากบี่ผี เรือน รวมกันหมดแล้วทั้ง "ห่อหล่อ" ให้ผีกินทั้งหมด

* กว้านผี เรือน หมายถึง ห้องสำหรับไว้ผี เรือนของผู้ท้าว เป็นห้องที่ต่อออกไป จากตัวบ้าน พื้นกระดานห้อง เป็นไม้ปูไม่ชิดกันค้ำกับพื้นบ้าน

7. การ เลี้ยงอาหารแตกต่างกันออกไป เสนผู้น้อยจะเลี้ยงอาหารหมอ เสน และผู้มาร่วมงาน 2 ครั้ง คือ อาหารเช้าและอาหารกลางวัน แต่ถ้าเป็น เสนผู้ท้าวจะเลี้ยง อาหารหมอ เสนและผู้มาร่วมงานเพียงครั้งเดียวคือ อาหารกลางวัน หลังจากที่ทำพิธี เสน เรือ นเสร็จแล้ว ส่วนอาหาร เช้านั้นแขกผู้มาร่วมงานหรือหมอ เสนจะต้องรับประทานอาหารมาให้ เสร็จก่อนที่จะมางานหรือมาทำพิธี อาหารที่ใช้เลี้ยงในงานพิธีของผู้ท้าวมีประมาณ 8-10 อย่าง มากกว่างานพิธีของผู้น้อยซึ่งมี 4-5 อย่าง

8. ระยะเวลาในการทำพิธีแตกต่างกัน เสนผู้น้อยทำพิธีตั้งแต่ เช้าเรื่อยไป จนถึงบ่ายหรือเย็น แต่ เสนผู้ท้าวต้องทำพิธี เสนให้เสร็จก่อน เที่ยงตรง

ในพิธี เสน เรือ นผู้ท้าวนี้ ญาติและ เพื่อนบ้านที่เป็นผู้น้อยไปร่วมงานได้ แต่จะไปร่วม ประกอบพิธีในท้องผี เรือ นไม่ได้ เพราะลาว ไช่งเชื่อว่า จะประสบอันตรายถึงชีวิตได้

พิธีแต่งงาน

ก่อนที่หนุ่มสาวลาว ไช่งจะ เข้าพิธีแต่งงานนั้น จะต้องผ่านการ เกี่ยวพารา คือผูกสมิ คร รักรใคร่กันก่อน ลาว ไช่งมีประเพณีการละเล่นที่เรียกว่า "การเล่นคอน"* เป็นการละเล่น ของหนุ่มสาวในเดือนห้า เป็นช่วงเวลาที่ยาวเว้นจากการทำนาทำไร่ หนุ่ม ๆ จะพากันไป เล่นคอนในหมู่บ้านอื่น ๆ อาจจะไปข้ามตำบล อำเภอ จังหวัด หรืออาจจะ เล่นในหมู่บ้าน ของตนเอง

ส่วนพวกสาว ๆ ลาว ไช่งนั้น เมื่อว่างจากฤดูทำนาไร่ จะรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มหนึ่งประมาณ 3-4 คนขึ้นไป ที่มีบ้านใกล้ เรือ นเคียงกัน จะตกลงเลือกเอาบ้านใดบ้านหนึ่ง เป็นช่วง** ไว้สำหรับให้สาว ๆ มานั่งทำการฝีมือกัน สาว ๆ จะเริ่มนั่งช่วงประมาณ เวลา

* การ เล่นคอน หมายถึง การ เล่นลูกช่วงนั่นเอง ซึ่งภาษาลาว ไช่งเรียกว่า เล่น คอน โดยมีลูกช่วง เป็นอุปกรณ์การละ เล่นที่สำคัญ ซึ่งหนุ่มสาวลาว ไช่งจะโยนให้ถูกกัน เป็นการสร้าง สัมพันธไมตรีระหว่างหนุ่มสาวอีกรูปหนึ่ง

** ช่วง หมายถึง สถานที่แห่งหนึ่งแห่งใดในลานบ้าน ที่ยกเป็นแคร่ขึ้นมาสำหรับ ใว้ นั่งปั่นด้ายหรือกรอ ด้าย ปัจจุบันมีการจักสานเพิ่มขึ้น

20.00 น. การนั่งช่วง เป็นประเพณีมาแต่โบราณ เพื่อให้ได้ประโยชน์ในการผลิตเครื่องนุ่งห่ม เช่น ทอผ้า เย็บปักถักร้อย และเปิด โอกาสให้หนุ่มสาวได้เลือกคู่ครอง ในระหว่างที่สาว ๆ มาในช่วงนี้ ห่อ แม่ จะทำงานอื่น ๆ อยู่ที่บ้าน หรือเข้านอนตามอรัญวาสี

เมื่อถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุก ๆ ปี ลาว ไช้จะจัดงานรื่นเริงเป็นเวลา 4 วัน ตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 4 ค่ำ หนุ่มสาวลาว ไช้จะหยุดทำงาน ฝ่ายชาย ไส้จะรวมพวกกันเข้า เป็นกลุ่ม ๆ ละ 15-20 คน กระจายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ลาว ไช้เรียกไป เล่นคอน ซึ่งหมายถึงการเล่นทอดลูกช่วงนั่นเอง ลูกช่วง เป็นอุปกรณ์การเล่นที่ทำด้วยผ้ายัดขนสัตว์ เหลี่ยมจัตุรัสกว้างด้านละประมาณ 4 นิ้ว ทน 2 นิ้ว มีหูสำหรับจับ โยนอยู่ตรงกลาง มีหูห้อยตามมุมทั้งสี่

หนุ่มสาวที่เล่นทอดลูกช่วงนี้จะต้องแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษ คือใส่เสื้อยี่ต่างฝ่ายต่างยืนเป็นแถว เรียงหนึ่ง ห่างกันประมาณ 10 เมตร หรือ 15-20 เมตร แต่ละฝ่ายจะจับสายลูกช่วงแกว่งหลาย ๆ ครั้ง แล้วจึงปล่อยไป โดยพยายามจะทอดให้ถูกกันทั้งสองฝ่าย ถ้าฝ่ายชายทอดลูกช่วงไปถูกฝ่ายหญิงคนใด ย่อมรู้กันว่าเป็นการจองผู้หญิงคนนั้นไว้แล้ว หนุ่มสาวจะทอดลูกช่วงสลับกับการ เซ็งแคน* อย่างสนุกสนานไปจนถึงเวลาประมาณ 01.00 น. หรือ 02.00 น. - 03.00 น. ของวันใหม่ ฝ่ายชายจะขับร้อง เชิญชวนฝ่ายหญิงไปเลือกคู่ การเลือกคู่นี้ฝ่ายหญิงจะนั่ง เป็นแถวยาว เรียงหนึ่ง มีผ้าคลุมศีรษะทุกคน ฝ่ายชายนั้นจะนั่ง เป็นกลุ่มในทำนอง ๆ เมื่อทั้งสองฝ่ายพร้อมแล้ว ฝ่ายชายจะเอ่ยปากขอเลือกคู่ โดยเริ่มตั้งแต่หัวแถวไปตามลำดับ เมื่อเลือกคู่กันเสร็จ เรียบร้อยแล้วฝ่ายหญิงจะลุกจากที่นั่งพร้อม ๆ กัน เรียกชื่อคู่ของตนเอง แล้วแยกย้ายกันไปหาที่นั่งเป็นคู่ ๆ แต่ละคู่จะอยู่ไม่ไกลกันมากนัก และจะพูดคุยกันไปจนสว่างจึงแยกย้ายกันกลับ การพูดคุยในระหว่างการทอดลูกช่วงนี้จะไม่ถือเป็นเรื่องจริงจัง แค้ก็เป็นการนำแนวทางที่

* การ เซ็งแคน หมายถึงการขับร้องที่มีเสียงแคน เสียงปรบมือ เป็นจังหวะประกอบการพ้อนรำ ของชายหญิง เป็นคู่ ๆ คำร้องอาจ เป็นเรื่อง เชิญชวนให้ เล่นสนุก หยอกล้อกัน หรือ เป็นการเกี้ยวพาราสี

จะไปดูสาวที่คนคิดเนือต้องใจ โดยการถามไปขอ โอสาว (พูดคุย) ตามช่วงนั้น ๆ การที่จะไปพูดคุยกับสาวที่คนถูกเนือต้องใจได้นั้น จะต้องส่งพ่อสื่อไปถามว่าจะคุยกับเขาได้หรือไม่ ถ้าฝ่ายหญิงมีใจชอบก็รับปากว่าได้ พอเลิกช่วงแล้วก็จะไปคุยกัน อาจจะคุยบนบ้าน หรือที่ระเบียงยั้งข้าว โดยไม่ต้องจุดตะเกียง ปัจจุบันนี้แม้ว่ามีไฟฟ้าใช้แล้วแต่ไม่ต้องเปิดไฟ พ่อ แม่ ของฝ่ายหญิงจะไม่ยุ่งเกี่ยว การพูดคุยของหนุ่มสาวอาจจะช้าหรือเร็วตามแต่ความพอใจซึ่งกันและกัน บางคู่อาจจะคุยกันจนถึงสว่าง โดยไม่มีการล้วง เกินกันเพาะเชื่อว่า เป็นการผิดผี

ปัจจุบันสาว ๆ ที่บ้านสระยังนิยมนั่งช่วง แต่การเล่นคอนบินน้อยลง หนุ่มสาวมักเกี่ยวหาราศีกันตามงานพิธีกรรมของหมู่บ้านและงานรื่นเริงต่าง ๆ

การสู่ขอ

ในขั้นแรก เมื่อฝ่ายชายชอบพอรักใคร่กับผู้หญิงคนใด ก็จะต้องส่ง พ่อ แม่ หรือผู้ใหญ่ไปสู่ขอ พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะถามลูกสาวของคนเสียก่อน เมื่อลูกสาวไม่ขัดข้อง พ่อแม่ก็จะตอบรับไปกับผู้ใหญ่ของฝ่ายชายที่มาสู่ขอ ต่อจากนั้นก็ตกลงกันว่า จะเรียกสินสอดทองหมั้นจำนวนเท่าไร จากนั้นก็นัดวันทำพิธีแต่งงาน ซึ่งจะต้องเป็นวันดีของฝ่ายชาย (ฝ่ายหญิงไม่จำกัดวันอะไรก็ได้) วันดีนี้จะต้องเป็นวันว่าง ซึ่งไม่ตรงกับวันตาย วันเผา วันเก็บกระดูกของบรรพบุรุษของฝ่ายชาย ส่วนเดือนที่ใช้ทำพิธีแต่งงานส่วนมากมักใช้เดือนคู่ เพราะถือว่าเป็นสิริมงคลสำหรับชีวิตคู่ และที่นิยมกันมากก็คือ เดือน 6 เดือน 8 และ เดือน 12 เดือนที่ใช่ได้มีเดือน 7 เพียงเดือนเดียวเท่านั้น เหตุผลก็คือ เดือนอ้ายเป็นช่วงเวลาที่ต้องเก็บเกี่ยว เดือน 3 เป็นเดือนที่ลาว ไช้จัดเตรียมเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เดือน 5 เป็นเดือนร้อน อาหาร ผักผลไม้ไม่อุดมสมบูรณ์ เดือน 9 เดือน 10 เดือน 11 ผีเรือนไปเฝ้าแดนและตรงกับฤดูทำนา ไม่สะดวกในการจัดพิธีแต่งงาน

พิธีแต่งงานของลาว ไช้จะแตกต่างกันออกไปตามตระกูลที่แตกต่างกัน อันได้แก่ตระกูลผู้ท้าว และตระกูลผู้น้อย โดยมากมักแต่งงานในกลุ่มผู้ท้าวหรือผู้น้อยด้วยกัน แต่ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ท้าว ก็ต้องจัดพิธีแต่งงานแบบผู้ท้าว ในกรณีที่ฝ่ายชาย เป็นผู้น้อยฝ่ายหญิงเป็นผู้ท้าว ถึงแม้ว่าจะต้องจัดพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าวก็ตาม แต่ครั้นผ่านพ้นพิธีแต่งงานไปแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้อง เข้าผี

ผู้น้อยทางฝ่ายชาย การเข้าผีหรือการสืบสกุลนี้จะยึดถือทางฝ่ายชายเป็นหลัก

แขกผู้มาร่วมงาน

ผู้มาร่วมในพิธีแต่งงาน (งานแต่งงานนี้ลาวไซ่งเรียกว่า งานกินดองหรืองานกินหลอง) มีญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง เพื่อนบ้านของทั้งสองฝ่าย ที่ได้รับเชิญจากเจ้าภาพฝ่ายชายและฝ่ายหญิง งานแต่งงานนี้จัดขึ้นมาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาวและเป็นการพบปะสังสรรค์ระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง

แขกทางฝ่ายชาย จะรับประทานอาหารเช้าที่บ้านฝ่ายชายก่อน แล้วจึงมารับประทานอาหารกลางวันที่บ้านฝ่ายหญิง แขกทางฝ่ายชายนี้ต้องช่วยเงินคนละประมาณ 20-30 บาท

แขกทางฝ่ายหญิง มาช่วยทำอาหารเลี้ยงแขกที่บ้านฝ่ายหญิง แขกทางฝ่ายหญิงนี้ไม่ต้องช่วยอะไรเลย ไม่ว่าจะเป็นเงินหรือสิ่งของ

บรรดาแขกที่มาร่วมในพิธีแต่งงานนี้ รวมทั้งพ่อแม่เจ้าบ่าว เจ้าสาว จะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งชายและหญิง แต่ "ลำยแต่งงาน"* เจ้าบ่าว เพื่อนเจ้าบ่าว เจ้าสาว เพื่อนเจ้าสาว จะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษ คือใส่เสื้อสี

วันทำพิธีแต่งงาน

เวลาเช้าประมาณ 8.00-9.00 น. ซึ่งเป็นฤกษ์งามยามดี ฝ่ายชายจะยกขบวนขันหมาก แห่มาที่บ้านฝ่ายหญิง ขบวนแห่จะต้องขนเอาข้าวของเครื่องใช้ของฝ่ายชายมาด้วย เช่น ถู ที่นอน หมอน เสื่อ (มุ้งไม่ต้องเพราะฝ่ายหญิงจะจัดหาไว้แล้ว) เสื้อผ้า มีดพรว้า นอกนั้นก็ยังมี กลัวย อ้อย มะพร้าว และของอื่น ๆ เท่าที่มี พร้อมทั้งเล่นดนตรีอย่างสนุกสนานไปด้วย เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นมี แคน มี ขลุ่ย และกลอง ขบวนขันหมากนี้จะนำหน้าโดยสาม

* ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ค., หน้า 205.

เมื่อขบวนขันหมากมาถึงบ้านฝ่ายหญิง จะหยุดอยู่เพียงประตูรั้วบ้าน แล้วให้ล่ำม ไปแจ้งข่าวล่วงหน้าก่อน เรียกว่า ไป "ส่ง"* ล่ำมส่งจะขึ้นไปบนบ้านเจ้าสาวพร้อมทั้ง ผู้หญิงอีก 4 คนที่ยังไม่แต่งงาน ซึ่งแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษคือใส่เสื้อสีสะพาย กระเชือก คนละ 1 ใบ กระเชือกแต่ละใบบรรจุหมาก 20 ใบ พลุ 1 ท่อ ฆ้อง 1 ท่อ ยี่ 1 ท่อ ล่ำมฝ่ายเจ้าบ่าวจะเดินนำหน้า เจ้าบ่าวและเพื่อน เจ้าบ่าว 3 คน (รวม เป็น 4 คน) ถือขันหมาก 4 ขัน ตามด้วยผู้หญิงที่สะพายกระเชือก 4 คน ไปนั่งบนเสื่อที่ เจ้าภาพฝ่ายเจ้าสาวเตรียมไว้ให้ ล่ำมฝ่ายเจ้าสาวและพ่อแม่เจ้าสาวนั่งรับขันหมากและ นับเงินสินสอด ส่วนเจ้าบ่าวจะสวมสร้อยที่เป็นทองหมั้นให้เจ้าสาว ล่ำมฝ่ายเจ้าบ่าวจะ กล่าวขอขมาสินสอด และมอบตัวเจ้าบ่าวให้ฝ่ายเจ้าสาว ล่ำมฝ่ายเจ้าสาวกล่าวขอ ค้อ จากนั้นก็นำขันหมาก 4 ขันและเงินสินสอดไปมอบให้ผีเรือนในท้องผีเรือน ล่ำมฝ่ายเจ้าสาว จะเช่น เหล้าให้ผีเรือนกินแล้วบอกให้ผีเรือนทราบถึงการแต่งงานที่มีขึ้น และบอกจำนวน ขันหมาก สินสอด ของหมั้นทั้งหมดให้ผีเรือนได้รับรู้ เสร็จแล้วล่ำมฝ่ายเจ้าบ่าว เจ้าบ่าวและ เพื่อนเจ้าบ่าวจะลงจากบ้านเจ้าสาวมาแจ้งกับขบวนขันหมากให้ยกเข้าประตูบ้านได้ แต่ ก่อนที่จะผ่านเข้าไปถึงบ้านเจ้าสาวได้ เจ้าบ่าวจะต้องเสีย เหล้า ไม่น้อยกว่า 3 ขวด โดย ผ่านทางล่ำม เพราะญาติทางฝ่ายเจ้าสาวจะกินประดุถึง 3 ขัน คือ ประดุเหล็ก ประดุเงิน ประดุทอง เจ้าบ่าวจะต้องเสียค่าผ่านประดุ ประดุละ 1 ขวด ก่อนจะขึ้นไปบนบ้าน ฝ่าย เจ้าสาวจะจัด เด็กหญิง ซึ่งเป็นลูกคนสุดท้ายหรือญาติใกล้ชิดของพ่อแม่เจ้าสาว มาเตรียมน้ำไว้ ล้างเท้าให้เจ้าบ่าว เจ้าบ่าวจะต้องให้เงินเด็ก เป็นสิ่งตอบแทนความแต่เห็นสมควร

ค้อจากนั้นล่ำมจะนำขบวนขันหมากขึ้นไปบนบ้าน (ล่ำมคนเดียวกับล่ำมส่งแค่ครั้งนี้ เรียกว่า "ล่ำมส่ง") เป็นการนำเจ้าบ่าวมาส่งให้กับพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว เจ้าบ่าวและเพื่อน เจ้าบ่าว 3 คน (รวมเป็น 4 คน) ถือขันหมากอีก 4 ขัน (ขันหมากทั้งหมดมี 8 ขัน) เพื่อน เจ้าบ่าวอีก 4 คน ทานเหล้า 8 ขวด ขึ้นบ้านพร้อมด้วยขนบ 8 ถาด และคู่ ขึ้นนอน ทิมอน เสื่อ และของอื่น ๆ ของเจ้าบ่าวที่นำมา ไปมอบให้กับล่ำมฝ่ายเจ้าสาว ล่ำมฝ่ายเจ้าบ่าวและล่ำม

* ส่ง มีความหมายเท่ากับการหมั้น

ฝ่ายเจ้าสาว กล่าวได้ครบกันเป็นคอน ๆ ใจความในทำนองว่าทั้งสองฝ่ายได้รับการเลี้ยงดูมาจนได้พบคู่ครองแต่งงานกัน เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วลำทั้งสองฝ่าย ก็บอกให้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาว พาเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าว 7 คน (รวมทั้งหมด 8 คน) ไปไหว้ผีเรือนในห้องผีเรือน พ่อเจ้าสาวจะเป็นผู้รินเหล้าสำหรับเซ่นผีเรือน จากนั้นลำทั้งสองฝ่ายจะกล่าวได้ครบกันอีกครั้งหนึ่งเป็นการบอเจ้าบ่าวให้กับผีเรือน แล้วจึงให้เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวไหว้ผีเรือนโดยยืนเข้าแถวเรียงกัน แล้วไหว้ให้พร้อมกันโดยเอามือประสานกันระดับอก เคลื่อนมือวนขึ้นวนลงเป็นรูปวงกลมจากขวาไปซ้าย 12 ครั้ง เสร็จแล้วนั่งคุกเข่า ก็ลงกราบแม่มือทั้งสองข้างวางบนพื้น ก้มหน้าผากจรดมือ แล้วลุกขึ้นนั่งของ ๆ แล้วยืนขึ้น ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนครบตามจำนวนผีเรือน (ปัจจุบันจะเคลื่อนมือเป็นวงกลมเพียง 6 ครั้งเท่านั้น โดยสมมุติเอาว่าครบตามจำนวน 12 ครั้งแล้ว เพื่อเป็นการประหยัดเวลา)

พร้อมกันนี้ เจ้าบ่าวจะต้องกล่าวอาสาว่าจะอาสาพ่อตา แม่ยาย เป็นเวลาที่ปี อาจจะเป็น 1, 2 หรือ 3 ปี หรือตามแต่จะตกลงกัน ถ้าเจ้าบ่าวเป็นลูกคนเดียว หรือลูกชายคนเล็ก ไม่มีใครช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน ก็จะได้รับเอภรรยาไปอยู่บ้านด้วย เลยโดยไม่ต้องอาสาก็ได้ และถ้าเจ้าสาวเป็นลูกคนเดียว ไม่มีพี่ชายหรือน้องชาย ไม่มีใครเลี้ยงผีพ่อแม่สืบต่อไป เจ้าบ่าวจะต้องอาสาขาด ต้องอาสาไปตลอดชีวิต โดยที่เจ้าบ่าวจะได้รับมรดกฝ่ายเจ้าสาว

เมื่อเสร็จจากการไหว้ผีเรือนแล้ว เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวต้องไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวตามลำดับอาวุโสโดยลำฝ่ายเจ้าสาวเชิญให้พ่อแม่ และญาติมานั่งบนพื้นข้างหน้าทีละคน เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวทั้งหมด เข้าแถวเรียงหน้ากระดานโดยเจ้าบ่าวจะยืนอยู่คนที่ 2 ตามด้วยเพื่อนเจ้าบ่าว ส่วนคนแรกเป็นเพื่อนเจ้าบ่าวที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า เจ้าบ่าวอีกทีหนึ่ง หัวหน้าเจ้าบ่าวมักเป็นคนที่แต่งงานแล้ว เมื่อพ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวมานั่งลงข้างหน้า หัวหน้าเจ้าบ่าวสั่งให้เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวเตรียมพร้อม และกล่าวนำให้ไหว้พร้อมกัน หัวหน้าเจ้าบ่าว เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวก็นั่งทำพิธีไหว้ในลักษณะเช่นเดียวกันกับการไหว้ผีเรือน พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวให้พรเจ้าบ่าว ขณะที่ให้พรนั้น เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวต้องกราบแม่มือทั้งสองข้างวางบนพื้น ก้มหน้าผากจรดมืออยู่เช่นนั้น จนกว่าจะให้พรเสร็จ จึงเงยหน้าขึ้นและไม่ต้องกราบอีก (ผู้รับไหว้ให้แต่พรเท่านั้น ไม่ต้องให้สิ่งอื่นใดอีก) เมื่อไหว้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวเสร็จ ค่อยไปก็ไหว้แม่เจ้าสาวและญาติฝ่ายเจ้าสาวต่อไปตามลำดับอาวุโส พิธีไหว้ทำอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะครบญาติผู้ใหญ่ทุกคน

ในขณะที่เดียวกันลำฝ่ายเจ้าสาว จะพาเจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาว 3 คน (รวมทั้งหมด 4 คน) ไปไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายเจ้าบ่าวที่นั่งอยู่คามที่ต่าง ๆ บนบ้าน โดยไหว้ทีละคน เมื่อไปถึงเจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวนั่งพับเพียบเรียงหน้ากระดาน โดยเจ้าสาวนั่งอยู่คนที่ 2 ตามด้วยเพื่อนเจ้าสาว เพื่อนเจ้าสาวคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นหัวหน้านั่งอยู่เป็นคนแรก หัวหน้าเจ้าสาวนี้มักเป็นคนี่แต่งงานแล้ว ทำหน้าที่คอยกล่าวนำให้เจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาวไหว้พร้อม ๆ กัน เมื่อนั่งพับเพียบเรียบร้อยแล้วก็พนมมือข้างหน้าคนที่ต้องไหว้ แล้วกราบแม่มือทั้งสองข้างวางบนพื้น ก้มหน้าผากจรดมือแล้วกราบอยู่เช่นนั้น คอยรับพร จนกว่าจะรับพรเสร็จ จึงเงยหน้าขึ้นไม่ต้องกราบอีก เมื่อเสร็จจากการไหว้ พ่อไหว้แม่ฝ่ายเจ้าบ่าวแล้ว จากนั้นก็ไปหาญาติทางฝ่ายเจ้าบ่าวตามลำดับอาวุโส และไหว้ในลักษณะเดียวกัน ผู้รับไหว้ให้แค่พรเท่านั้น ไม่ต้องให้สิ่งใดอีก ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมา เช่นนั้น

เมื่อพิธีการไหว้ผีเรือน ไหว้พ่อแม่และญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายเสร็จสิ้นลง เจ้าภาพจะเลี้ยงอาหารกลางวัน อาหารที่ใช้ในการเลี้ยงแขกในงานแต่งงานนั้นส่วนมากเป็น เหล้าและอาหารจำพวกเนื้อวัว เนื้อไก่ อาหารที่เลี้ยงนั้นไม่เหมือนกับที่ใช้เลี้ยงในพิธีเสนเรือน

หลังจากที่รับประทานอาหารกลางวันเสร็จ เรียบร้อยแล้ว บรรดาแขกที่มาร่วมงานต่างก็ทยอยกันกลับ แต่ญาติสนิทจะอยู่ต่อไป โดยนั่งสนทนากันหมากและดื่มเหล้ากันอย่างสนุกสนาน เพื่อยุ่ยรอทำพิธี "กางมุ้ง" หรือที่ลาวไซ่งเรียกว่า "กางยัน" คล้าย ๆ กับพิธีบู๊ที่นอนของคนไทยพุทธในภาคกลาง พิธีกางมุ้งมักทำกันตอนค่ำ ๆ แต่ปัจจุบันนิยมทำกันประมาณ 4-6 โมงเย็น โดยที่ฝ่ายเจ้าบ่าวและฝ่ายเจ้าสาวตกลงเลือกสามีภรรยาสูงอายุมาคู่หนึ่ง (สามีภรรยาสูงอายุนี้ จะต้องทำพิธีแต่งงานถูกต้องตามประเพณี มิใช่หนีคามากัน อยู่ด้วยกันมาอย่างมีความสุข ไม่มีเรื่องบาดหมางใจกันและมีลูกมีชีวิตอยู่ครบถ้วน) เป็นผู้ทำการกางมุ้งให้คู่บ่าว-สาว เมื่อสามีภรรยาสูงอายุนี้ กางมุ้งเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ต้องเข้าไปนอนเคียงคู่กันสักครู่หนึ่ง โดยมีคู่บ่าว-สาวนั่งอยู่

ข้างนอกและพวงญาติพี่น้องคอยยั่วเย้าต่าง ๆ นา ๆ ผู้ที่อยู่ในมุ้งก็จะทำเสียง "อุแว้ ๆ" แล้วร้องเรียกอยากได้เงินทอง และอยากกินเหล้า เจ้าภาพก็บอกว่าได้จัดเตรียมไว้ให้แล้ว จึงจะยอมเจียมแล้วออกมาดมมุ้ง จากนั้นคู่บ่าว-สาว ก็เข้าไปนอนแทนท่าที่ว่า เข้าไปนอนสักครู่จึงออกมา เป็นอันเสร็จพิธีการแต่งงาน

เมื่อเจ้าบ่าวอยู่อาศัยที่บ้านพ่อแม่ยาย จนครบตามที่ตกลงกันไว้แล้ว พ่อแม่พี่น้องเจ้าบ่าว พร้อมด้วยลำฝ่ายเจ้าบ่าว จะต้องมารับเจ้าสาวไปอยู่บ้านของตน ตอนนีล่าวโซ่งเรียกว่า "แต่งลูกสะใภ้" (แต่ถ้าไม่มีการอาศัยทำพิธีแต่งลูกสะใภ้ในตอนบ่ายของวันแต่งงานเลย) โดยทางฝ่ายเจ้าบ่าวจะต้องจัดเตรียมเงินจำนวนหนึ่ง เรียกว่า "เงินตามแม่โค"* เหล้า 4 ขวด ชนหมาก 2 ชัน จากนั้นลำฝ่ายเจ้าบ่าวและลำฝ่ายเจ้าสาวกล่าวโต้ตอบกัน ต่อจากนั้นคู่บ่าว-สาวไหว้ลาผีเรือน และไหว้ลาพ่อแม่ฝ่ายหญิง เสร็จแล้วฝ่ายเจ้าสาวจะต้องเตรียมข้าวของ เครื่องใช้ของตนเองและของที่พ่อแม่ให้ไปอยู่บ้านฝ่ายเจ้าบ่าว เมื่อไปถึงบ้านเจ้าบ่าวแล้ว ลำฝ่ายเจ้าสาวจะกล่าวมอบเจ้าสาวให้แก่ลำฝ่ายเจ้าบ่าว ต่อจากนั้นเจ้าบ่าวก็นำเจ้าสาวไปไหว้ผีเรือน เป็นการบอกให้ผีเรือนทราบว่าผีเรือนใหม่เข้ามาอาศัยอยู่ด้วย เมื่อไหว้ผีเรือน เสร็จแล้วก็ทำพิธีทำอุ้มขวัญคู่บ่าวสาวให้มีอายุยืนยาว ฝ่ายหญิงต้องเปลี่ยนมาใช้สกุลของฝ่ายชาย และสืบผีทางฝ่ายชายต่อไป

ปัจจุบันมีการอาสนน้อยมาก เมื่อแต่งงานเสร็จแล้ว ก็ทำพิธีแต่งลูกสะใภ้ แล้วฝ่ายเจ้าบ่าวก็จะรับเจ้าสาวมาอยู่ที่บ้านพ่อแม่เจ้าบ่าวเลย และมาทำพิธีกางมุ้งที่บ้านฝ่ายชาย อยู่บ้านฝ่ายชายไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะแยกครอบครัว

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าว ส่วนพิธีแต่งงานแบบผู้น้อยนั้นขั้นตอนต่าง ๆ ก็คล้ายกัน ในที่นี้จะบรรยายถึงพิธีแต่งงานตามแบบผู้น้อย โดยสังเขป ในส่วนที่แตกต่างไปจากพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าวที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้คือ

*เงินตามแม่โค หมายถึง เงินที่สมัยแม่ของฝ่ายหญิงเคยได้รับเป็นค่าตัวเท่าใด ลูกสาวก็จะได้รับเป็นค่าตัวเท่านั้น (ถึงแม้ค่าของเงินจะต่างกันก็ตาม) เงินนี้จะให้เป็นพิธีตามขนบธรรมเนียมที่สืบกันมา จำนวนไม่เกิน 40 บาท

1. ในพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าว ต้องใช้ล้ามแต่งงานที่เป็นผู้ท้าวด้วย ส่วนในพิธีแต่งงานตามแบบผู้น้อย ล้ามแต่งงานต้องเป็นผู้น้อยด้วย เช่นกัน

2. ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าว มีเจ้าบ่าว และเพื่อนเจ้าบ่าว 7 คน (รวมทั้งหมด 8 คน) และมีเจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาว 3 คน (รวมทั้งหมด 4 คน) แต่ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้น้อย มีเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าว 5 คน (รวมทั้งหมด 6 คน) มีเจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาว 1 คน (รวมทั้งหมด 2 คน) และเพื่อนเจ้าสาวนี้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเจ้าสาวด้วย

3. ผู้หญิงที่สะพายกะเทียบในพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าวนั้นมี 4 คน สะพายกะเทียบคนละ 1 ใบ กะเทียบแต่ละใบบรรจุหมาก 20 ใบ พลุ 1 ห่อ ปูนแดง 1 ห่อ ยาสูบ 1 ห่อ แต่ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้น้อย จะใช้ผู้หญิงสะพายกะเทียบ 2 คน สะพายคนละ 1 ใบ กะเทียบแต่ละใบบรรจุหมาก 10 ใบ พลุ 1 ห่อ ปูนแดง 1 ห่อ ยาสูบ 1 ห่อ

4. จำนวนขันหมากที่ใช้ในพิธีแต่งงานนั้นแตกต่างกันออกไป ในพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าว จะต้องมีขันหมาก 8 ขัน ขนมห 8 ถาด เหล้า 8 ขวด แต่ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้น้อย ใช้ขันหมากเพียง 4 ขัน ขนมห 4 ถาด เหล้า 6 ขวด

5. ลักษณะการไหว้ผีเรือนของเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวแตกต่างกัน ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้ท้าว เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าว ต้องเอามือประสานกันระดับอกเคลื่อนมือวนขึ้นวนลงเป็นรูปวงกลมจากขวาไปซ้าย 12 ครั้ง เสร็จแล้วนั่งคุกเข่าก้มกราบแม่มือทั้ง 2 ข้างวางบนพื้นให้หน้าผากจรดมือ แต่ถ้าเป็นพิธีแต่งงานตามแบบผู้น้อย เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าว จะเคลื่อนมือวนขึ้นวนลงเป็นรูปวงกลม 5 ครั้ง แล้วนั่งคุกเข่ากราบแม่มือทั้ง 2 ข้างวางบนพื้นให้หน้าผากจรดมือ

6. คอนทำพิธี "แต่งลูกสะใภ้" คือฝ่ายเจ้าบ่าวมารับเจ้าสาวไปอยู่บ้านพ่อแม่เจ้าบ่าวนั้น แยกต่างหาก ถ้าเป็นผู้ท้าวจะใช้ล้ามที่เป็นผู้ท้าว เงินตามแม่โค ขันหมาก 2 ขัน เหล้า 4 ขวด แต่ถ้าเป็นผู้น้อยจะใช้ล้ามที่เป็นผู้น้อย เงินตามแม่โค ขันหมาก 1 ขัน เหล้า 2 ขวด

ตามความเชื่อของลาวโซ่ง เชื่อว่าผู้ท้าวมีศักดิ์สูงกว่าผู้น้อยและมีผู้ท้าวใหญ่กว่าผู้น้อย ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมของผู้ท้าว มักจัดให้ใหญ่โตหรูหรากว่าของผู้น้อย

งานศพ จะเอาข้าวจากถังของคนมาช่วยเจ้าภาพ แต่ปัจจุบันแขกที่มาร่วมงานมักช่วยเจ้าภาพ เป็นเงินคนละประมาณ 10-20 บาท แขกที่มาร่วมในงานศพได้แก่บุคคลเหล่านี้คือ

1. ญาติสายโลหิตเดียวกัน ต้องสวม เสื้อทุกข์ทั้งชายและหญิง ซึ่งทำด้วยผ้าดิบสีขาว คอแหลม แขนสั้น ไม่ต้องเย็บให้เรียบร้อย และโพกหัวด้วยผ้าดิบสีขาว
2. ญาติจากการแต่งงาน ได้แก่ พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ลูกสะใภ้ หลานสะใภ้ และ พี่เขย น้องเขย ลูกเขย หลานเขย ต้องแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษ คือใส่เสื้อสี
3. ญาติพี่น้องอื่น ๆ ที่มีใช้ญาติมีเดียวกัน และเพื่อนบ้าน บุคคลเหล่านี้จะแต่งกาย ด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีสีครามหรือสีดำอยู่แล้วมาในงานศพ

การอาบน้ำศพ

เขยกจะ เป็นผู้อาบน้ำศพ การอาบน้ำเป็นการอาบน้ำทั้งตัว แล้วหวิม ผัดหน้าทาแป้ง แต่งชุดใหม่ให้โดย เอาชุดที่ดีที่สุดเท่าที่มีอยู่ เขยกจะใส่เสื้อผ้าให้ศพ 2 ชั้น ชั้นในเป็น เสื้อโท (ศพผู้ชาย) หรือ เสื้อก้อม (ศพผู้หญิง) ชั้นนอกเป็น เสื้อฮี แต่เสื้อฮีที่สวมให้ศพนี้จะต้องเอา ด้านในออก (ด้านในมีลวดลายสวยงามกว่าด้านนอก ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบกันมาว่า ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตายซึ่งเป็นสิ่งอัปมงคลจะต้องสวมเสื้อฮีโดยกลับเอาด้านในออก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ตายได้แต่งกายสวยงามไป เฝ้าถนบน เมืองฟ้า) ที่คอ เสื้อโทหรือ เสื้อก้อมจะนำ เงิน เหยียดมาผูกติดไว้ (อาจจะ เป็น เหยียดลึงหรือ เหยียดบาทก็ได้) เพื่อ เป็น เงิน เปิดค่านำไปใช้ที่เมืองผี ลาวไซ่ง เรียกเงินนี้ว่า "เงินจุกคอเสื้อ" และนุ่งกางเกงหรือผ้าขึ้นให้ศพ สองผืนซ้อนกันและใช้ผ้าแพรสีแดงปิดหน้าศพ ต่อจากนั้น เขยกจะทำการมัดศพ การมัดศพของลาวไซ่งไม่มีพิธีรีตองอะไรมากนัก เพราะมัดเฉพาะหัวแม่เท้าเท่านั้น โดยผูกหัวแม่เท้าทั้ง 2 ข้างติดกันและตอนนำศพไปเผา เขยกจะต้องมัดค้ายสายสิญจน์ที่มัดหัวแม่เท้าออก ลาวไซ่งไม่มีศราสังข์ศพเหมือนชาวไทยพุทธทั่วไป ทั้งนี้เพราะความประเพณีและความเชื่อของลาวไซ่งนั้นเชื่อว่า เมื่อตายไปแล้ว ผู้ตายจะต้องเดินทางกลับไปสู่ถิ่นเดิม ดังนั้นการมัดศราสังข์ศพทั้งตัว จะเป็นการยุ่งยากในการมัดสายสิญจน์ ตอนที่นำศพไปเผา

เมื่ออาบน้ำแต่งตัวศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว เขยกกก็นำศพบรรจุลงในหีบศพที่เตรียมไว้ ก่อนที่จะเอาศพลงจะต้องปูโลงเสียก่อน โดยเขยกกจะบงการให้เอาเสื่อ (ลาวโซ่ง เรียกว่า "สาต") ปูลงไปก่อน ต่อจากนั้นจึงเอาศพของผู้ตายปูทับลงไปแล้วจึงวางศพลง บรรดาญาติของผู้ตายจะนำสิ่งของ เครื่องใช้ของผู้ตายที่เคยใช้อยู่เป็นประจำ เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ เช่น มีด ขันน้ำ หวี เขียนหมาก ฯลฯ ใส่ลงไปในหีบศพ เพื่อให้ผู้ตายนำติดตัวไปใช้ใน เมืองผี แล้วนำหีบศพไปวางไว้บนแคร่ไม้ไผ่ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าหีบศพเล็กน้อย แคร่นี้ลาวโซ่ง เรียกว่า "จอง" ใช้สำหรับวางศพและหามศพไปเผา หีบศพของลาวโซ่งนั้นสมัยก่อนจะต่อขึ้นเองและไม่ปิดฝาหีบศพ แต่จะใช้ เสื่อฮีของลูกหลานวางปิดแทน โดยกลับเอาด้านในที่มีลาวคลายสวยงามออกด้านนอก แสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งสวยงามสำหรับผู้ตาย และเป็นสิ่งอับมงคลสำหรับผู้อยู่ แต่ในปัจจุบัน มักซื้อหีบศพจากตลาดมีการปิดฝาหีบศพ แล้วใช้ เสื่อฮีของลูกหลานกลับด้านในออกมาเป็นด้านนอก วางปิดทับฝาปิดหีบศพอีกทีหนึ่ง แล้วตั้งศพไว้บนบ้าน โดยตั้งศพหันศีรษะไปทางทิศเหนือ ขณะที่ตั้งศพไว้บนบ้าน จะต้องจุดเทียนตามไฟไว้ที่ปลายเท้าศพตลอดเวลา ลาวโซ่งนิยมเก็บศพไว้ไม่เกิน 2 คืน

ในระหว่างที่ตั้งศพอยู่ที่บ้าน เจ้าภาพ จะมีญาติและเพื่อนบ้านมา เคารพศพอยู่เสมอ ๆ หลังจากเคารพศพเสร็จแล้วก็จะนั่งสนทนากันอยู่ เป็นเพื่อนเจ้าภาพ และผ่อนคลายความเศร้าโศก ถ้าเป็นศพผู้ชายสูงอายุที่มีผู้นับถือมาก ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่เป็นผู้หญิงจะพากันมาร้องท่มร้องให้คร่ำครวญ ส่วนพวกผู้ชายจะเสี่ยงไปช่วยทำสิ่งของ เครื่องใช้ในงานศพตามที่เขยกกสั่งให้ทำ ครั้นพอค่ำลง เจ้าภาพจะไปนิมนต์พระสงฆ์มาสวดศพที่บ้าน (ซึ่งสังคมลาวโซ่งสมัยก่อนนั้นไม่มีพิธีสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องเลย)

เช้าวันรุ่งขึ้น เจ้าภาพและญาติพี่น้องด้วยกันเตรียมการที่จะนำ "ซอน" (ลาวโซ่ง เรียกผู้ตายแล้วว่า "ซอน" ซึ่ง เปรียบเหมือนซอนไม้) ไปเผา สถานที่เผาคือป่าแสว (ป่าช้า) ของหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร บางรายก็เผาที่ป่าแสวในบริเวณวัดสระสี่มุม ในวันเผาญาติที่อยู่ไกล ๆ เช่น ที่ราชบุรี เพชรบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ที่ทราบข่าวก็มาเคารพศพในวันนี้ด้วย

ครั้นถึงเวลาประมาณ 11.00 น. ของวันเดียวกัน เขยกกจะทำพิธีบอกให้ผู้ตายมา กินอาหารเป็นครั้งสุดท้ายก่อนจะนำศพไปเผา เมื่อบอกผีกินเสร็จแล้ว เขยกกจะเชิญญาติพี่น้องด้วยกัน ที่สวมเสื้อชุบ ให้มารับประทานอาหารหน้าหีบศพ ญาติจะรับประทานอาหารนิด ๆ หน่อย ๆ พอเป็นพิธี แสดงถึงความเศร้าโศก จนรับประทานอาหารไม่ได้ พร้อมกับนี้เจ้าภาพจะเสี่ยงอาหาร

กลางวันแก่แขกที่มาร่วมในงานศพ อาหาร เป็นประเภท เนื้อวัวทั้งสิ้น แตกต่างไปจากอาหารในพิธี เสนอ เรือน เมื่อญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมงานรับประทานอาหารกลางวัน เสร็จแล้ว เขยกก จะใช้มีดคาถาดัดสายสิญจน์ที่มีดหัวแม่เท้าศพให้ขาดออกจากกัน ค่อยจากนั้น เขยกกก็จะบอกทางที่จะนำศพไปป่าช้า บอกว่าจะ เอาขอนไปเผา แล้วจะสร้างบ้านให้อยู่ใหม่ที่ป่าช้า

เมื่อเขยกกบอกทางศพ เสร็จแล้ว ก็จะทำพิธีช้อนขวัญญาติผีเดียวกันที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่ให้ไปกับผู้ตาย โดยให้ญาติผีเดียวกันเดินวนรอบทึบศพ 3 รอบ ... เดินวนจากซ้ายไปขวา เมื่อครบรอบที่ 3 ซึ่ง เป็นรอบสุดท้าย จะมีหญิงชรามาดึงเอาตัวญาติผีเดียวกันออกไปทีละคนจนหมด ค่อยจากนั้นก็ยังมี "ผู้รู้" ซึ่งเป็นหญิง 2 คน ถือสวิงคนละอัน (ลาวไซ่ง เรียกว่า "กะสา") ในสวิง จะใส่ท่อ เสื้อผ้าของญาติผีเดียวกัน เพื่อช้อนขวัญญาติผีเดียวกันไม่ให้ตามไปกับผู้ตาย เมื่อเดินวนรอบทึบศพครบ 2 รอบแล้ว ก็เป็นอัน เสร็จพิธีช้อนขวัญ

ขั้นตอนต่อไปก็เป็นการยกศพลงจากเรือน เพื่อนำไปเผาที่ป่าช้า (ป่าช้า) โดยให้ลูกชายคนโตถือธงเดินนำหน้าศพ (ธงนี้ลาวไซ่ง เรียกว่า "จาวอวน" ใช้ไม้รวกทำเป็นไม้สำหรับถือที่ปลายไม้มีผ้าไหมสีแดง รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าผูกติดไว้) ใช้คนยกทึบศพ 4 คน โดยอยู่ด้านหน้า 2 คน ด้านหลัง 2 คน จะไม่ใช้ลูก หรือญาติสายโลหิตของผู้ตายหามทึบศพ ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมา เช่นนั้น ว่าผู้ที่จะใช้หามทึบศพได้นั้นจะต้อง เป็นเขยของผู้ตาย เช่น น้อง เขย ลูก เขย หรือหลานเขย หรือมิฉะนั้นจะต้อง เป็นผู้ช่วยของเขยกกที่เขยกกหามาเอง เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้วจึง เริ่มยกศพลงจากบ้าน แต่ก่อนที่จะยกศพลงจากบ้านได้นั้น เจ้าภาพจะยิงปืนขึ้นฟ้า 3 นัด เป็นสัญญาณแจ้งให้ทราบว่าจะ เอาศพลงจากบ้าน เพื่อนำไปเผาที่ป่าช้า ก่อนแก่ศพ เขยกกจะเปิดผ้าทึบศพและ เปิดผ้าแพรแดงที่ปักหน้าศพให้บรรดาญาติพี่น้องดูศพอีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งสุดท้าย บรรดาญาติจะร้องให้ เสียงดังอีกครั้งหนึ่ง ในการ เคลื่อนขบวนศพไปที่ป่าช้านั้น เขยกก เป็นผู้ เดินนำหน้า ขบวนในมือถือตะกร้าไก่อัดย 1 ตัว กะแอมข้าวเหนียว เพื่อนำไปให้ผีกิน และอีกมือหนึ่งจะถือไม้พิน 1 ท่อน ตามด้วยลูกชายทั้งหมด แล้ว เป็นทึบศพ ทึบศพนั้นมีร่มกระดาษกางคลุมอยู่โดยเสียบด้ามที่ถือไว้กับทึบศพให้ตรงกับศีรษะของผู้ตาย เป็นการแสดงความ เคารพนับถือต่อผู้ตาย โดยการกางร่มบ้องกันแดด บ้องกันฝนให้ผู้ตาย ส่วนลูกสาว ลูกสะใภ้ เพื่อนบ้านและญาติอื่น ๆ เดินตามหลังขบวนศพ ซึ่งจะ เดินร้องท่มร้องไห้คร่ำครวญไปด้วย เป็นการอาลัยอาวรณ์และแสดงให้ผีฟ้ารู้ว่าผู้ตาย เป็นคนดีมากไม่อยากให้จากไป และ ในมือก็จะถือไม้พินไปคนละท่อน เพื่อใช้ เผาศพด้วย

(ปัจจุบันมักนำเอาพิธีสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยให้พระสงฆ์เดินนำหน้าขบวนศพคู่ไปกับ เขยยก บางครอบครัวก็ให้ลูกชายคนโตของผู้ตายบวชให้กับผู้ตายแล้ว เดินถือสายสิญจน์จูงหีบศพไปเผาคู่กับ เขยยก)

พิธีเผาศพ

เมื่อนำขบวนศพมาถึงป่าช้า เขยยกจะเลือกสถานที่ที่จะใช้เผาศพ โดยการเสี่ยงทาย ความแบบลาวโซ่ง เมื่อเลือกสถานที่ได้แล้ว ญาติของผู้ตายจะช่วยกันก่อกองฟอนสำหรับเผาศพขึ้น แล้วหามหีบศพเดินวนซ้ายไปรอบ ๆ กองฟอน 3 รอบ เมื่อครบ 3 รอบจึงจะนำศพไปตั้งบนกองฟอน โดยหันศีรษะศพไปทางทิศใต้ หันเท้าไปทางเมืองลาว หีบ เลื้อยขึ้นหีบศพออก (ปัจจุบันนี้มีการนิมนต์พระไปทำมาติกาบังสุกุลศพ มีการทอดผ้า เอาผ้าวางบนหีบศพให้พระชกตามจำนวนแล้วจึงจุดไฟเผา) เขยยกจะเป็นคนจุดไฟเป็นคนแรก ค่อยจากนั้นพวกลูกหลานญาติพี่น้องเพื่อนบ้านจะทยอยเข้าเผาศพขณะที่กองไฟลุกโชติช่วงอยู่นั้น จะมีญาติของผู้ตายยืนอยู่ 2 ข้าง และโยนเสื้อผ้าที่ใส่คลุมหีบศพ และเสื้อผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ตาย โยนข้ามกองไฟไปมา 3 ครั้ง สิ่งของเหล่านี้ไม่ต้องเผา เก็บไว้ใช้หลังจากพิธีศพเสร็จแล้ว หลังจากเผาศพเสร็จแล้ว เพื่อนบ้านและแขกที่มาร่วมงานก็จะทยอยกันกลับ คงเหลือแต่ลูกหลานและญาติสนิทต้องรออยู่จนกว่าศพจะไหม้หมดเหลือแต่กระดูก ดูแลดับไฟเรียบร้อยแล้วจึงกลับบ้าน และจะมาเก็บกระดูกในวันรุ่งขึ้น

ตามปกติแล้ว ถ้าผู้ตายมีอายุต่ำกว่า 50 ปีลงมา จะเก็บศพไว้ 1 คืน จะเผาและเก็บกระดูกในวันเดียวกันให้เสร็จเรียบร้อย แต่ถ้าผู้ตาย เป็นคนมีอายุสูงกว่า 50-60 ปีขึ้นไป เรียกว่าศพพอมันแม่เรือนจะเก็บศพไว้ 2 คืน เผาวันหนึ่งและเก็บกระดูกอีกวันหนึ่ง

พิธีเก็บกระดูก

วันรุ่งขึ้นตอนเช้า เวลาประมาณ 8.00 น. เขยยกและลูกหลานตลอดจนญาติพี่น้องของผู้ตาย จะไปเก็บกระดูกที่ป่าช้า โดยที่เขยยกและผู้ร่วมในพิธีจะเก็บกระดูก โดยใช้การคืบควย คืบคืบที่ทำจากธนู ทั้งนี้เพราะเป็นเคล็ดที่ลาวโซ่งเชื่อว่า ผู้ตายจะได้อ่อนหวานและใจดี กระดูกที่คืบขึ้นมานั้นจะวางลงบนผ้าขาวที่เตรียมมา แล้วทำพิธีอาบน้ำกระดูกด้วยน้ำผสมน้ำอบไทย

และขี้มัน ลูกชายคนที่เลี้ยงพ่อแม่ตอนแก่ก่อนตายจะแบ่งกระดูกส่วนหนึ่ง เอาไว้ เพื่อที่จะเอากลับไปบูชาที่บ้าน ส่วนที่เหลือเขยกกจะเอาใส่ในถุงซึ่งทำด้วยผ้าไหมที่ปากถุงมีด้ายไหมเป็นกลุ่ม แต่จะมีเส้นหนึ่งยาวมากเรียกว่า "สายใจ" เขยกกจะเอาสายใจนี้ผูกปากถุง เอาถุงนี้ใส่ไว้ในหม้อดินขนาดเล็กปิดฝาหม้อ แล้วตั้งเอาสายใจออกจากหม้อเพื่อไปผูกไว้กับบ้านจำลอง หรือ เรือนแก้วที่จะสร้างให้แก่ผู้ตาย ต่อไป เขยกกก็จะขุดหลุมลงตรงที่เผาศพเพื่อฝังกระดูก แต่ก่อนที่จะขุดเขยกกจะต้องเสี่ยงทายตามแบบลาวไซ่ง หาที่ให้น้ำอุ่นก่อน โดยใช้ไม้ไผ่ขนาดสั้นเป็นไม้เสี่ยงทาย 2 อันเสี่ยงทายดู ใช้ได้กว่าอันไหน 3 ครั้ง จึงจะขุดหลุมฝังศพตรงนั้น เชื่อกันว่าผู้ตายต้องการที่อยู่ตรงนั้น เมื่อขุดหลุมเสร็จแล้ว ก็นำหม้อดินที่บรรจุกระดูกใส่ลงในหลุมนั้น จากนั้น เขยกกจะเรียกพวกญาติมาช่วยกันกลบหลุม เสร็จแล้ว เขยกกจะเป็นผู้เก็ดยอดดินตรงนั้นให้เรียบร้อยอีกครั้ง และตรวจดูให้ด้ายสายใจที่ค่อจากหม้อดินให้ไหลพันขึ้นมาเหนือดินด้วย จากนั้นจึงนำแคร่มาวางทับหลุมที่กลบดินไว้ แล้ว เขยกกจะเรียกคนมาช่วยกันสร้างบ้านจำลองหลังเล็ก ๆ ครอบลงไปบนแคร่ มีที่นอน หมอนมุ้งจำลองไว้พร้อม แล้ว เขยกกจะเอาด้ายสายใจผูกไว้กับบ้านจำลองนั้น บ้านจำลองนี้มีลักษณะคล้ายกับบ้านจริงทุกอย่าง แต่ทุกสิ่งทำกลับกันหมดกับของคนเป็นตัวบ้านทำด้วยไม้ไผ่สานขัดกัน เป็นคาห่าง ๆ หลังคาทำด้วยแฝกหรือหญ้าคา แต่ต้องมุงให้กลับข้างกับคนเป็น มีใต้ถุนบ้าน มีประตูหน้าต่าง มีบันได 2 ชั้น มีห้องผีเรือนและมีรั้วกั้นรอบบ้าน เมื่อทุกอย่างเสร็จ เรียบร้อยก็พากันกลับบ้าน

ถ้าเป็นศพผู้สูงอายุ ประมาณ 70-80 ปีขึ้นไป นอกจากจะสร้างบ้านหลังคาหญ้าคาให้ 1 หลังแล้ว ลูกหลานจะต้องสร้างเรือนแก้วให้อีก 1 หลัง ไว้เพื่อเป็นที่ให้ผีพักนอน เรือนแก้วของลาวไซ่งเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว มีระเบียง และมีลูกกรง 8-9 อัน ใช้สีทาบ้านให้สวยงาม ส่วนมากจะใช้สีครามซึ่ง เป็นสีที่ทำจากดินครามและเป็นวัตถุดิบที่หาได้ง่าย เพราะบ้านลาวไซ่งแทบทุกบ้านมีปลูกดินครามเอาไว้ และรอบ ๆ ลูกกรงจะผูก ด้ายด้ายสีต่าง ๆ เช่น สีแดง สีเขียว สีแสด

เมื่อ เขยกกและญาติกลับจากป่าช้ามาถึงบ้านผู้ตาย ก็พอดีกับพวกญาติอีกส่วนหนึ่ง และแขกที่มาร่วมงานศพ ช่วยกันทำ นก ร่ม ธง และธงกราว (หรือจาวฟ้า) และเครื่องใช้จำลองอื่น ๆ เช่น ไถ คราด วัว ควาย หมู ไก่ ฯลฯ เสร็จเรียบร้อยแล้ว

"นก" ทำด้วยไม้ปุ่น และสลักให้มีลักษณะ เป็นรูปนกหงส์แล้วตกแต่งตัวนกหงส์ด้วย กระจกสีต่าง ๆ ให้สวยงาม ลาวโซ่งเชื่อว่า นกนี้จะเป็นพาหนะพาวิญญาณของผู้ตายไป เฝ้าแดนที่เมืองฟ้า ที่ตัวนกหงส์นี้จะมีข้าวของ เครื่องใช้ขนาดจำลองขึ้น เล็ก ๆ ผูกติดไปด้วย เช่น หมอนสำหรับรองนั่งนก ลูกช่วง ผ้าเช็ดหน้า พัด ถุงหมากพลู และถุงสำหรับใส่เงิน

"รม" ใช้ไม้เนื้ออ่อนเป็นโครง ใช้ผ้าไหมสีแดง สีแสด สีเขียว ตกแต่งให้ สวยงามมีลักษณะคล้ายรมจริง ๆ ทั้งนกหงส์และรมจะนำไปติดไว้ที่ยอดของ เสาหลวง

"อง" ทำด้วยผ้าดิบสีขาว สีชมพู สีแดง งามมีลักษณะ เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้าง ยาวประมาณ 1 ศอก จะนำไปติดไว้ที่ลำต้นของ เสาหลวงทั้ง 2 ข้าง งามนี้มีประมาณ 40 ผืน (ผ้าที่ทำงามนี้ ลาวโซ่ง เรียกว่าใบไม้)

"องกราว" องกราวอาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "จาวฟ้า" จะทำด้วยผ้าไหมสีขาว เป็นรูปสี่เหลี่ยมกว้างยาวประมาณ 1 ศอก ที่ขอบมีแถบไหมสีแดง หัวองจลุลวดลายงดงาม องกราวนี้จะผูกติดกับเสาไม้ไผ่ยาวประมาณ 5-6 วา (ถ้าอายุน้อย เสาองกราวจะลดลงมา เป็น 3 วา) แล้วนำเสาไม้ไผ่นี้ไปผูกติดบนยอด เสาหลวง

เครื่องใช้ทั้งหมดนี้ จะนำไปประกอบเข้าด้วยกันที่ป่าช้า รวมเรียกว่า "เสาหลวง"

พิธีบอกทางศพ

พิธีบอกทางศพนี้ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง เริ่มด้วยการที่เขยกกจัดนำเครื่องพิธี มาวางแทนศพ ได้แก่ นกหงส์ รม งาม องกราว (จาวฟ้า) และสัมภาระอื่น ๆ ซึ่งเป็น ของใช้ของผู้ตาย ได้แก่ โถ คราด ราว ควาย หมู ไก่ มีดพร้า ขนาดจำลอง ตะกร้า หมากพลู พัด เสื้อผ้า กระบองน้ำ กะแอมข้าวเหนียว น้อย่าง ฯลฯ นอกจากข้าวของ เครื่องใช้ก็มีเครื่อง เช่นผี ได้แก่ ข้าวเหนียวหนึ่ง หมากพลู อาหารที่ทำจากเครื่องในวัว ขนม ผลไม้ และเหล้า 1 ขวด พร้อมแก้วเหล้า

เขยกกเริ่มทำพิธีเรียกผีผู้ตายมากิน เครื่อง เช่น โดยที่เขยกกนั่งยอง ๆ บนพื้น หันหน้าเข้าหาเครื่อง เช่น เบื้องหน้าเขยกกจะมีมิดหมอบ เสียบขั้วร้อง เอาคมมีดออกนอกหัว สำหรับ

ที่ตัว เขยกกจะมีหมวกสวมอยู่ มีผ้าคลุมสีขาวผูกเอว และมีดอกมัทฉะมือ ลาวโซ่งเชื่อว่าวิญญาณจะได้
 ไม่ไปกับผู้ตาย ระหว่างที่เขยกกบอกให้ฝึกกินเครื่องเช่นอยู่นั้น ญาติผีเดียวกันที่สวม เสื้อทุกข์ ต้อง
 มานั่งในห้องพิธีนั้นด้วย โดยมีดอกมัทฉะมือทุกคน สำหรับที่สะโก้ น่องสะโก้ ลูกสะโก้
 หลานสะโก้ จะนำกระดิ่งใส่เนื้อ ตะไคร้ พริก หอม มาช่วยกันสับคนละ 2-3 ครั้งพอเป็น
 พิธี เรียกว่าการทำก้อยให้ฝึกกิน ต่อจากนั้นก็มีการตั้งสูงอายุที่เป็นญาติผู้ใหญ่ผีเดียวกัน จะส่งเนื้อ
 ให้ญาติผีเดียวกัน ถือไว้คนละชิ้น และส่งข้าวเหนียวหนึ่งมา 1 ปั้น ส่งให้ญาติผีเดียวกันคน แล้ว
 จะทำสีหน้าว่า เหม็นไม่กินร่วมกับผู้ตาย เสร็จแล้วเขยกกจะรินเหล้าแจกญาติผีเดียวกันทุกคน เป็น
 การดื่มเหล้าเพื่อส่งลาจากผู้ตาย ต่อจากนั้นญาติผีเดียวกันก็ท้วงทุกคน เป็นการคำนับมีผู้ตาย

เมื่อบอกให้ฝึกกินเครื่อง เช่น เสร็จแล้ว เขยกกจะเริ่มท่องคาถาบอกทางศพเป็นการ
 ชี้ทางให้ผู้ตายโดย เขยกกจะเป็นผู้นำทางให้ ขณะที่เขยกกกำลังทำพิธีอยู่นั้นจะมีหญิงชราผู้ซึ่ง
 เป็นคนที่ผู้คนยกย่องว่าเป็นคนดี จับผ้าผูกเอวของเขยกกเอาไว้ เพื่อมิให้วิญญาณของเขยกกติดตาม
 วิญญาณของผู้ตายไปเลย เขยกกจะบอกว่าข้าวของเครื่องใช้ในพิธีนี้ทำให้ทุกอย่าง ให้นำติดตัวไป
 ใช้ และเริ่มบอกทางศพตั้งแต่ออกจากบ้าน นั่งรถหงส์ไป จะต้องพบเห็นอะไรหรือจะต้องข้าม
 สะพานข้ามแม่น้ำที่แห่งก็บอกไปโดยละเอียดบอกไปจนถึงเวียงจันทร์ ซึ่งลาวโซ่งเชื่อว่าเป็นถิ่นเดิม
 ของพวกคน และเดินทางไปเฝ้าแดนผิสูงสุดของกุ่มชน เมื่อบอกทางศพไปจนถึงเฝ้าแดนแล้วก็บอกว่า
 เวลาที่ลูกหลาน เขยกกขึ้นเรือนก็ให้ลงมาตามทางเดิมนี่ ตอนท้าย เขยกกก็จะบอกขวัญตัวเองให้กลับมา
 บ้านอาบน้ํา เลี้ยงลูกหามาหากินสืบต่อไป

ต่อจากนั้น เจ้าภาพก็จะยกอาหารกลางวันมาเลี้ยง เขยกกและญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน
 เมื่อทุกคนรับประทานอาหาร เสร็จ ต้องไปที่ป่าช้าอีกครั้งหนึ่ง โดยที่ทุกคนจะช่วยกันถือธงสี่
 ร่ม ธง ธงกราว จอบเสียม และเครื่องใช้จำลองของผู้ตาย ไปช่วยกันประกอบ เสาหลวงที่
 ป่าช้า

เสาหลวงนี้จะทำจากไม้ไผ่ สูงประมาณ 7 ศอก บนยอดเสาหลวงจะเอานกหงส์
 ร่ม และธงกราว 1 ผืน ไปผูกติดไว้ ที่ลำต้นเสาหลวงจะมีไม้ปะอยู่เป็นชั้น ๆ ชั้นแรกที่ติดกับ

พื้นไม่ต้องติดอง ปล่องทิ้งไว้เฉย ๆ ตั้งแต่ขั้นที่ 2 ขึ้นไปจะเอาธงสีขาว สีแดง หรือสีชมพูมาผูกติดไว้ทั้งสองข้าง ข้างละประมาณ 20 ฟุต (ธงหรือใบไม้จะมีทั้งหมดประมาณ 40 ฟุต) เมื่อประกอบเสาหลวงเสร็จแล้ว เขยกกจะขุดหลุมปลูกเสาหลวงที่หน้าบ้านจำลอง ลูกหลานและญาติผีเดียวกันช่วยกันกลมหลุม เสร็จแล้วลูกหลานและญาติผีเดียวกันจะก้มลงกราบหน้า เสาหลวงและบ้านจำลอง 1 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธีศพอ หลังจากเสร็จพิธีศพอแล้วจะมีพิธีขี้วัว เขยกกที่บ้านผู้ตาย โดยเจ้าภาพญาติพี่น้องจะนำไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ขวด หมากพลุ มาให้เขยกก พร้อมทั้งอวยพรให้เขยกกมีอายุยืนขวัญยืน

ถ้าผู้ตาย เป็นผู้หญิง การทำ เสาหลวงจะแตกต่างกันไป กล่าวคือที่ยอดของเสาหลวงจะมีเฉพาะ "ปลี" แต่ไม่มีร่มและธงกราวผูกติดอยู่ ปลีนี้มีใช้ปลีกกล้วย แต่เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนนกหงส์ ซึ่งจะ เป็นทาหนะพาวินญาณของผู้ตาย ไปสู่เมืองฟ้าและไปเผ้าแดน ปลีจะทำด้วยไม้หุ่นลักษณะเป็นรูปนก (แต่ถ้าผู้ตาย เป็นผู้หญิงจะไม่เรียกว่านก แต่จะเรียกว่า ปลี นก) แล้วตกแต่งปลีด้วยกระดาษสีต่าง ๆ ให้สวยงาม รอบ ๆ ปลีมีค้ายสีเขียว สีแดง สีแสด ผูกไว้ ที่ปลีนี้จะมีข้าวของเครื่องใช้ขนาดจำลองขึ้นเล็ก ๆ ผูกติดไว้ เช่น หมอนสำหรับรองนั่ง เวลานั่งปลี ลูกช่วง พัด ผ้าเช็ดหน้า ผ้าคาดนบ (ผ้า เบี้ยว) ธงหมากพลุ และธงสำหรับใส่เงิน ส่วนที่ลำคั่นของเสาหลวงนั้นมีธง (ที่ลาวโซ่งเรียกว่า "ใบไม้") สีแดง สีขาว สีชมพู ผูกติดไว้ข้างละประมาณ 15 ฟุตทั้งสองข้าง ธงสำหรับผู้ตายที่เป็นผู้หญิงนี้ใช้ประมาณ 30 ฟุต

ถ้าผู้ตาย เป็น ผู้สูงอายุ ตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป จะใช้จำนวนธง (หรือใบไม้) นี้มากขึ้นกว่าเดิม คือ ถ้าผู้ตาย เป็นผู้ชายสูงอายุ จะใช้ธงประมาณ 80 ฟุต ถ้าผู้ตาย เป็นผู้หญิงสูงอายุ จะใช้ธงประมาณ 60 ฟุต

การไว้ทุกข์

เมื่อทำพิธีศพอเสร็จแล้ว เจ้าภาพจะปรึกษากับ เขยกก เพื่อหาวันที่เป็นวันว่างไม่ตรงกับวันตายวันเสาร์วันเก็บกระดูกของบรรพบุรุษ เพื่อทำพิธีเชิญผีขึ้นเรือน และจครายชื่อผู้ตายไว้ในบัญชีรายชื่อผีเรือนต่อไป

ในช่วงก่อนทำพิธี เชิญผีขึ้น เรือนนั้น ลาวไซ่งถือกันว่า เป็นการไว้ทุกข์ ดังนั้นการไว้ทุกข์ ให้แก่ผู้ตายจึงไม่นานนัก โดยลูกผู้ชายทุกคนของผู้ตายจะโกนศีรษะใส่เสื้อผ้าดิบสีขาว คอแหลม แขนสั้น เพื่อเป็นการไว้ทุกข์และแสดงออกถึงความกตัญญู ลูกสาวและลูกสะใภ้ จะเกล้ามวย ต่าซึ่งถือว่าเป็นมวยไว้ทุกข์ ไม่มัดหน้าทาแป้ง ถ้าผู้ตาย เป็นสามี ภรรยาจะต้องเลาะคืนผ้าขึ้น ที่เย็บคอกแต่งไว้ถอดด้วย ถ้าผู้ตาย เป็นภรรยา สามีไม่ต้องไว้ทุกข์ ถ้าผู้ตาย เป็นเด็กไม่ต้องไว้ทุกข์ เพื่อนบ้านมักจะ ไม่ไปบ้านของผู้ตายที่ยังไม่ทำพิธี เชิญผีขึ้น เรือน เพราะถือว่าเป็นบ้านที่ไม่เป็นมงคล และบุคคลในบ้านผู้ตายจะ ไปเข้าบ้านผู้อื่นไม่ได้ จนกว่าจะทำพิธี เชิญผีขึ้น เรือนให้ เรียบร้อย

พิธี เชิญผีขึ้น เรือน

จะทำหลังจากวันเผาไปแล้ว 7 วัน หรืออย่างช้าไม่เกิน 15 วัน พิธีเริ่มโดยเจ้าภาพ จะต้องไปเชิญผู้ประกอบพิธีกรรม* ซึ่งได้แก่ เขยกกให้มาทำพิธี เชิญผีขึ้น เรือน คนแต่งเสนจัดเตรียม ปานเผื่อน สำหรับเซ่นผี โดยในปานเผื่อนมีเครื่อง เช่น เหมือนกับในพิธี เสน เรือนแต่ ปานเผื่อน สำหรับพิธี เชิญผีขึ้น เรือนนี้จะมี ขนม ผลไม้ และหมากพลู การตกแต่งปานเผื่อนไม่พิถีพิถันนัก เพราะ เชื่อว่าถ้าให้กินของดี ๆ ผีจะมาทำให้คนในบ้านตายอีก

ในพิธี เชิญผีขึ้น เรือนนี้ เขยกกจะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษ คือใส่เสื้อสี นุ่งกางเกงขายาวสีดำ ถือ "วี" (พีค) ไปด้วย เมื่อเขยกกไปถึงบ้านผู้ตายแล้ว เจ้าภาพ (ผู้ชาย) จะไปเรียกผีผู้ตายที่ทางเข้าบ้านแล้วเขยกกจะเอา เขียนหมากมา เชิญผีขึ้นบ้าน แล้ว ทำพิธี เช่น โดยญาติผีเดียวกันช่วยกันยกปานเผื่อนพร้อมกัน 1 ครั้ง แล้วส่งปานเผื่อนให้เขยกก จากนั้นเจ้าภาพจะนำปานข้าวมามอบให้เขยกก เขยกกรับปานข้าว แล้วรับประทานอาหาร เข้า จากปานข้าวนั้นพร้อมกับ เจ้าภาพและญาติผีเดียวกัน ขณะที่ญาติอื่น ๆ และเพื่อนบ้านรับประทาน อยู่ข้างนอก อาหารที่เลี้ยงแขกนี้ เหมือนกับอาหารที่ใช้ในพิธี เสน เรือน เมื่อ เขยกกรับประทาน อาหาร เสร็จแล้วก็จะ เริ่มทำพิธี เช่นผี ลักษณะการ เช่น ให้กิน เหมือนกับการ เช่นในพิธี เสน เรือน แต่ในการ เชิญผีขึ้น เรือนนี้ เขยกกจะ เชิญผีผู้ตายที่ต้องการ เชิญขึ้นบ้านมาากินก่อน จากนั้นก็ เชิญ ผี เรือนอื่น ๆ จากบึงผี เรือนมาากิน เครื่อง เช่นด้วย โดยเรียกเชิญไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะหมด รายชื่อผี เรือน

*ผู้ประกอบพิธีกรรมในพิธี เชิญผีขึ้น เรือนอาจจะเป็น เขยกกหรือหมอลำ เสนก็ได้ ถ้า เป็น เขยกก เขยกกจะต้องรู้ตำราการ เช่นผีด้วย

หลังจากเสร็จพิธี เชิญผีขึ้น เรือนแล้ว ก็จะมีพิธี เสนอสู่วิญ เจ้าภาพและผู้ที่อยู่ในบ้าน ผู้ตายทุกคน การสู่วิญนี้ทำขึ้น เพื่อให้วิญญาณของผู้ที่มีชีวิตอยู่กลับมาอยู่กับตัว ไม่ให้ไปกับผีผู้ตาย ผู้ทำพิธี เสนอสู่วิญมัก เป็นหมอ เสนอ ไม่ใช่ เขยยกก โดยหมอ เสนอจะ เสก เป่า และผูกข้อมือด้วย ค้าย สีขาว ให้ เจ้าภาพและทุกคนในบ้าน

แขกผู้มาร่วมงาน นอกจากญาติเพียงคนเดียวแล้วก็มี เพื่อนบ้าน ซึ่งเจ้าภาพจะต้อง เชิญให้มาร่วมงาน ผู้มาร่วมงานจะช่วย เหลือ เจ้าภาพโดยนำท่อข้าวเหนียวหนึ่ง ท่อ เล็ก ๆ มาช่วย เจ้าภาพคนละท่อ และจะทำวัญ เจ้าภาพในพิธี เสนอสู่วิญคนละ ประมาณ 10 บาท หลังจากทำพิธี เสนอสู่วิญเสร็จแล้ว เป็นอันว่าพิธีศพเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ เจ้าภาพจะ เลี้ยงอาหาร กลางวันแก่แขกผู้มาร่วมงาน จากนั้นก็ทยอย กันกลับบ้าน

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นพิธีศพ ของผู้น้อย ส่วนพิธีศพ ของผู้ท้าว นั้นก็มีขั้นตอนต่าง ๆ คล้ายกัน ในที่นี้จะกล่าวถึงพิธีศพตามแบบผู้ท้าวโดยสังเขปในส่วนที่แตกต่างไปจากพิธีศพตามแบบผู้น้อยที่กล่าวมาแล้วดังนี้ คือ

1. สถานที่เผาศพ สร้างบ้านจำลองและ เสาหลว ของศพผู้ท้าวและศพผู้น้อยจะ แยกกัน คือ ศพผู้น้อยจะอยู่ทางทิศใต้ของป่าช้า ส่วนศพผู้ท้าวจะอยู่ทางทิศเหนือของป่าช้า

2. ในการบอกทางศพ ส่งวิญญาณผู้ตายไปเมืองฟ้าเพื่อ เฝ้า ถนอมศพ ศพผู้น้อยจะ บอกทางให้ไปอยู่ที่ "ค้ำคอย" หรือดินคอย ส่วนศพผู้ท้าวนั้นจะบอกให้ไปอยู่ที่ "เรือนพาน" ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นสูงกว่าค้ำคอย

3. เขยยกผู้น้อย จะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สวมหมวก คาคผ้าคลุม สีขาวที่เอว และเสียมมีคหมอไว้ที่เอว ส่วนเขยยกผู้ท้าวนั้นแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สวมหมวก และมีผ้าแพรแดงพันรอบหมวก สะพายมีคหมอ

4. ในพิธีศพถ้าผู้ตาย เป็นผู้น้อย เขยยกต้องเป็นผู้น้อย ถ้าผู้ตาย เป็นผู้ท้าว เขยยก จะต้องเป็นผู้ท้าวด้วยเช่นกัน แต่ในกรณีที่ไม่สามารถจะหา เขยยกที่เป็นผู้ท้าว ก็อนุโลมให้ใช้ เขยยกที่เป็นผู้น้อยได้ แต่เขยยกผู้น้อยนั้นจะต้องรู้ถึงคาถาข่มและคำรามบอกทางศพของผู้ท้าว ที่แตกต่างไปจากผู้น้อย ในขณะที่ทำพิธีศพผู้ท้าว เขยยกต้องใช้ผ้าแพรสีแดงพันรอบหมวกไม่ต้อง

ใช้ผ้าคิมสีขาวผูกเอว ผ้าคิมสีขาวที่ผูกเอว เขยกกผู้น้อยนั้น เป็นการรังษ รัญ เขยกกไม่ให้ตามไปกับผู้ตาย แต่เมื่อมาใช้ผ้าแพรแดงตามแบบอย่างเขยกกผู้ท้าวแล้ว สามารถจะรังษ รัญ เขยกกได้คืออยู่แล้ว จึงไม่ต้องใช้ผ้าคิมสีขาวผูกเอว ดังนั้น เขยกกที่เป็นผู้น้อยจะไปทำพิธีศพให้ผู้ท้าวได้ก็คือเมื่อมีความมั่นใจในตนเองว่า สามารถใช้คาถาข่มผีผู้ท้าวได้ จึงจะรับไปทำพิธีศพให้

5. ในพิธีเชิญผีขึ้นเรือน ถ้าผู้ตาย เป็นผู้น้อย เขยกกจะเชิญผีขึ้นเรือนทางบันไดค้ำนหน้าบ้านเข้าไปทำพิธีใน "กะล่อทอง" ถ้าผู้ตาย เป็นผู้ท้าว เขยกกจะเชิญผีขึ้นเรือนทางบันไดค้ำนหลัง คือบันไดทาง "กว้านผีเรือน" ซึ่งเป็นห้องผีเรือนของบ้านผู้ท้าว

พิธีบูชาศาลหมู่บ้าน

ศาลหมู่บ้าน หมายถึง ศาลผีประจำหมู่บ้านนั่นเอง ศาลผีประจำหมู่บ้านของหมู่บ้านบ้านสระ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตรงทางเข้าหมู่บ้านริมถนนสายเก่า มริ เขตที่ตั้งศาลประจำหมู่บ้านนี้ เป็นที่สาธารณะใครจะจับจองไม่ได้ ศาลผีประจำหมู่บ้านของลาวโซ่งที่บ้านสระมีชื่อเรียกว่า "ศาลเจ้าพ่อทองคำ" หรือ "ศาลเจ้าปู่ทองคำ" ความความเชื่อของลาวโซ่งเชื่อว่า เจ้าพ่อทองคำซึ่งเป็นผีประจำหมู่บ้านนั้นจัดอยู่ในประเภทผีบ้านผีเมือง เป็นผีชั้นสูงกว่าผีบรรพบุรุษ แต่มีศักดิ์ต่ำกว่าผีแดน (ผีฟ้า) ลาวโซ่งเชื่อว่า เจ้าพ่อทองคำเป็น เสมือน เทพารักษ์ มีภูมิความเห็นในเรื่องต่าง ๆ คอยปกปักรักษาหมู่บ้าน ชาวบ้าน และสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ในหมู่บ้านให้มีความสุขร่มเย็น รอค้นจากภยันตรายและภัยพิบัติทั้งปวง

ลาวโซ่งบ้านสระนับถือในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าพ่อทองคำอย่างมาก โดยมีความเชื่อว่าเป็นเจ้าพ่อทองคำ ผีประจำหมู่บ้านของคนนั้นศักดิ์สิทธิ์กว่าผีประจำหมู่บ้านอื่น ๆ ลาวโซ่งที่บ้านสระมีการขนานศาลเจ้าพ่อกันแทบทุกครัวเรือนในเวลาที่มิ เรื่องทุกข์ร้อนนอกจากนี้ก่อนจะทำอะไร หรือเวลาที่มีพิธีกรรมใด ๆ หรือเดินทางออกนอกหมู่บ้านไปไหนไกล ๆ ก็จะต้องบอกกล่าวให้ผีประจำหมู่บ้านทราบ เพื่อขอความคุ้มครองรักษา

ศาลผีประจำหมู่บ้านบ้านสระ เดิมมีลักษณะเป็น เรือนไม้ยกพื้นหลังคามุงแฝก ภายหลังศาลเก่าผุพัง ชาวบ้านจึงร่วมใจกันสร้างศาลใหม่ให้เจ้าพ่อ ลักษณะของศาลผิดไปจากเดิมคือสร้างศาลด้วยอิฐปูนอย่างถาวร มีบันได 3 ชั้น หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ศาลใหม่นี้สร้างในปี

2518 ลักษณะของศาลที่สร้างใหม่มีลักษณะเป็นศาลหลังคาจั่ว ตัวศาลแบ่งออกเป็น 2 คำน ทาง คำนตะวันตกของศาลนั้น เชื่อว่าเป็นที่ประทับของเจ้าพ่อทองคำ ส่วนทางคำนตะวันออกนั้นชาวบ้าน เล่าว่า ทำขึ้นตามความประสงค์ของเจ้าพ่อที่จัดไว้เพื่อต้อนรับญาติพี่น้อง หรือเพื่อน ๆ ของเจ้าพ่อ ที่มาขออาศัยอยู่ด้วยชั่วคราว เช่น มาพักก่อนเวลามีการ เลี้ยงศาลประจำปี ที่หน้าศาลมีจอมปลวก ใหญ่ขึ้นอยู่ ลาวโซ่งเชื่อว่า จอมปลวกนี้เป็นจอมปลวกศักดิ์สิทธิ์ เป็นจอมปลวกของเจ้าพ่อ ดินจาก จอมปลวกนำไปละลายน้ำกิน เป็นยาแก้ปวดท้องได้

จากความเชื่อถือในเรื่องผีประจำหมู่บ้าน ตลอดจนได้เห็นความศักดิ์สิทธิ์และได้ฟัง คำเล่าลือในปกาบึนของเจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน ผู้ซึ่งลาวโซ่งทุกคนเชื่อว่าเป็นผู้คอยคุ้มครอง ปกป้องรักษาหมู่บ้านให้ เป็นสุข และมีอานทิเศษหยั่งรู้เหตุการณ์ของทุก ๆ คน ดังนั้นยามที่มี เรื่อง ทุกข์ร้อนใด ๆ ลาวโซ่งก็มักจะไปเฒนบานที่ศาล ขอความช่วยเหลือจากเจ้าพ่ออยู่เสมอ ศาลเจ้าพ่อ จึงกลายเป็นที่พึ่งทางใจของลาวโซ่งแทบทุกครัวเรือน ทำให้มีพิธีการบูชาศาลหรือ เช่นสังเวศศาล หรือที่ลาวโซ่งเรียกกันว่า เลี้ยงศาล เจ้าพ่อประจำหมู่บ้านเป็นประจำทุกปีมิได้ขาด ทั้งนี้เพราะมี ความเชื่อว่า ถ้าได้บูชาหรือเลี้ยงศาลถูกต้องทุกปีเป็นประจำแล้ว เจ้าพ่อซึ่งเป็นผีประจำหมู่บ้าน จะให้ความคุ้มครอง ปกป้องรักษาหมู่บ้านให้ เป็นสุขร่มเย็นและทำให้เกิดสิริมงคลแก่หมู่บ้านด้วย

พิธีบูชาศาลผีประจำหมู่บ้าน มีขึ้นเป็นประจำทุกปีในเดือน 6 ข้างขึ้นในช่วงขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 6 ค่ำ (ประมาณต้นเดือนพฤษภาคม) โดยเลือกเอาวันใดวันหนึ่งที่ไม่ตรงกับวันพระ ส่วนมากมักเลือกเอาวันที่เป็นวันธงชัยประจำปีเป็นวันทำพิธี พิธีการ เลี้ยงศาลนี้จะทำขึ้นก่อนที่ ลาวโซ่งจะเริ่มลงมือทำนา โดยเชื่อว่าจะต้องทำพิธีเลี้ยงศาลเสียก่อน จึงจะลงมือทำนาได้ ถ้ายังไม่ได้เลี้ยงศาลก็ยังไม่เริ่มลงมือทำนาไม่ได้

พิธีบูชาศาลผีประจำหมู่บ้าน หรือการ เลี้ยงศาลประจำหมู่บ้าน แบ่งออกได้เป็น 2 ชั้นตอน คือ ชั้นเตรียมงาน และวันทำพิธี เลี้ยงศาล

ขั้นเตรียมงาน

หลังจากเทศกาลสงกรานต์ผ่านไปแล้ว คณะกรรมการศาล* นำโดยผู้ใหญ่บ้าน และ เจ้าจำ** จะปรึกษาหารือกันถึงเรื่องการเลี้ยงศาลประจำปี เพื่อตกลงกันว่าจะเลือกวันใดในเดือน ๘ ขึ้นขึ้น เป็นวันทำพิธีเลี้ยงศาล เมื่อตกลงเลือกวันดีได้แล้วคณะกรรมการและผู้ใหญ่บ้านก็จะออกบ่าวประกาศให้ชาวบ้านทุกคนได้ทราบก่อนล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่อให้ชาวบ้านได้เตรียมเนื้อเตรียมตัว หลังจากบ่าวประกาศไปแล้วประมาณ ๓ วัน คณะกรรมการศาลก็จะออกไปเรียกรับเงินกับชาวบ้านในหมู่บ้านทุกครัวเรือน โดยจะได้ครัวเรือนละประมาณ ๕-1๐ บาท หรือน้อยกว่านั้นแล้วแต่ความศรัทธาและฐานะทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านยินดีและพร้อมใจช่วยเหลือกันทุกคน เพราะเชื่อว่าการบริจาคเพื่อเลี้ยงศาลนั้นจะทำให้เจ้าพ่อเมตตาช่วยเหลือให้ครอบครัวและหมู่บ้านสงบสุข หลังจากที่ได้รับเงินจากชาวบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการทุกคนจะต้องบริจาคเงินเลี้ยงศาลสมทบกับเงินของชาวบ้านคนละ 100 บาท ทุกคน จากนั้นก็นำเงินที่ได้จากวิธีนี้ไปสมทบกับเงินที่เหลือจากการเลี้ยงศาลเมื่อปีที่แล้ว (ถ้ามี) แล้วนำไปใช้จ่ายซื้อของในงานพิธี

นอกจากคณะกรรมการจะเตรียมเรียกรับเงินแล้ว ยังต้องจัดหาและติดต่อกับคณะลิเก ซึ่งจะมารำถวายเจ้าพ่อเป็นประจำทุกปีเอาไว้ด้วย ชาวบ้านเล่ากันว่าเจ้าพ่อโปรดปรานลิเกมาก (ลิเกที่รำถวายเจ้าพ่อแต่เดิมเป็นลิเกของคนในหมู่บ้านแต่ปัจจุบันจ้างลิเกจากจังหวัดนครปฐม คือ คณะเจริญทองมารำถวายเป็นประจำทุกปี) นอกจากนั้นถ้ามีโคมิกการตลก (ตลกมหรหิรัญ) คณะกรรมการจะต้องจัดเตรียม มะพร้าวไว้ประมาณ 100-300 ใบ หรือมากกว่านั้น โดยรับบริจาคจากชาวบ้าน หรือถ้าไม่เพียงพอก็หาซื้อจากตลาดประจำอำเภอ ในจำนวนมะพร้าว

*คณะกรรมการศาล หมายถึง บุคคลผู้มีหน้าที่จัดการ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการเลี้ยงศาลประจำปี โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้า กรรมการมีทั้งหมด ๘ คน เป็นผู้สูงอายุ และเป็นคนที่คนในหมู่บ้านนับถือ คณะกรรมการศาลนี้ เป็นคณะบุคคลที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการโดยชาวบ้านเลือกตั้งกันเองอยู่ในตำแหน่งไม่มีกำหนดแน่นอน

ทั้งหมดนี้ กรรมการศาลจะคัดเลือกไว้ 3 ใบไว้เป็นมะพร้าวเอก ประกอบกับคัดเลือกบุคคลผู้ซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินมะพร้าวเอกไว้ด้วย ผู้ซึ่งจะได้รับการคัดเลือกเป็นคนที่มะพร้าวเอกจะต้องเป็นคนที่มีความสามารถทางหมัดมวย แข็งแรง และมีลีลาการรำรำที่สวยงาม

การทดลองก่อนวันทำพิธี

ก่อนวันทำพิธีเลี้ยงศาล 1 วัน กรรมการศาลจะไปดูแลสถานที่บริเวณศาล จัดการทางหมู่บ้านบริเวณศาลให้เรียบร้อย ทำความสะอาดโรงครัว โรงลิเก (สร้างในปี 2520 แต่เดิมลิเกรำบนพื้นหน้าศาล) ให้สะอาดเรียบร้อย พอดกตอนเย็นของวันก่อนทำพิธีนั้น คณะกรรมการจะไปรับคณะลิเกที่นำเอาไว้ ประมาณ 5-6 โมงเย็น ผู้ใหญ่บ้านจะไปรับเจ้าจำ ซึ่งจะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในการทำพิธีบูชาศาล คือ ใส่เสื้อแขนยาวสีค่า นุ่งกางเกงขายาวสีค่า มีผ้าหาคำ 1 ผืน มาทำพิธีจุดธูปเทียนบูชาที่หน้าศาลเจ้าพ่อ พร้อมด้วยเครื่องเซ่น คือ ไข่ 2 ใต้ว เหล้า 2 ขวด ข้าว 2 ถ้วย บุหรี่ และหมากพลู เป็นการบอกให้เจ้าพ่อรู้ว่า ในวันพรุ่งนี้จะมีพิธีเลี้ยงศาล ส่วนในวันนี้เป็นการทดลองให้เจ้าพ่อผู้ซึ่งปกปักรักษาหมู่บ้านให้มีความสำราญ เมื่อเจ้าจำทำพิธีเช่นเสร็จแล้ว คณะกรรมการจะจัดลิเกรำถวาย 1 ชุด จากนั้นลิเกก็จะแสดงเป็นเรื่องเป็นราวต่อไปตั้งแต่หัวค่ำ จนกระทั่งเลิกในเวลาประมาณ 01.00 น.

ลิเกแสดงไปได้สักครึ่งหนึ่งก็หยุดพัก จากนั้นคณะกรรมการศาลนำโดยผู้ใหญ่บ้านจะขึ้นไปบนโรงลิเก ป่าวประกาศ บอกให้ทุกคนมาเลี้ยงศาลพร้อมกันในวันรุ่งขึ้นและเชิญชวนให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน เปียของ* ของที่นำมาเปียส่วนใหญ่เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น พัดลม หม้อหุงข้าวไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ เตารีดไฟฟ้า ฯลฯ ตามแต่จะพอมีเงินที่เหลือจากการซื้อของที่ใช้ในการทำพิธีเท่าใด การเปียของนี้เป็นที่สนใจและสนุกสนานครื้นเครงของชาวบ้าน เมื่อประมูลราคาได้สูงสุด ใต้อองมาใช้ในครอบครัวแล้วจะถือว่าของนั้น เป็นของที่เจ้าพ่อให้มา ไม่สนใจว่าราคาจะสูงกว่าราคาท้องตลาดหรือไม่ แต่เป็นความภูมิใจที่ได้มาจากงานฉลองเจ้าพ่อ ผู้ที่ประมูลของใต้อองมาใช้เลย โดยไม่ต้องจ่ายเงินในทันที แต่จะไปจ่ายเงินค่าของนั้นใน

*เปียของ หมายถึง การประมูลราคาของใต้ออง ไม่คำนึงถึงราคาในท้องตลาด ใครประมูลได้สูงสุดก็จะใต้อองนั้นไป

การเลี้ยงศาลในปีต่อไป ไม่มีการทำสัญญาแต่อย่างใด เป็นความไว้วางใจกันและไม่เคยมีใครที่ประมูลไปแล้วไม่จ่ายค่าของ เพราะทุกคนถือว่าถ้าไม่จ่าย เจ้าพ่อจะทำให้มีอันเป็นไป และคณะกรรมการศาลจะป่าวประกาศให้ชาวบ้านทุกคนทราบในการเบียดเบียนในปีต่อไป ทำให้เกิดความอับอาย จึงไม่มีใครที่เอาของไปแล้วไม่จ่ายเงิน หลังจากที่ยึดของเสร็จแล้วลิเกก็จะแสดงต่อไป

แต่เดิมการเลี้ยงศาลมีประจำหมู่บ้าน ไม่มีการฉลองไม่มีลิเกแสดงหรือการเบียดเบียนแต่อย่างใด กล่าวคือ พอถึงวันทำพิธีก็จะเลี้ยงศาลเลย ปัจจุบันลิเกมีเป็นประจำ แต่การเบียดเบียนไม่ได้จัดเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงินที่เรียไรได้ การมีลิเกหรือเบียดเบียนเป็นความคิดของคณะกรรมการศาล ทั้งนี้เพื่อหาเงินมาบูรณะศาลที่เก่าแก่ผู้พัง จนภายหลังกลายเป็นสิ่งที่ปฏิบัติตามกันเรื่อยมา จนสามารถรวบรวมเงินสร้างโรงครัวและโรงลิเกอย่างถาวรถวายเจ้าพ่อได้สำเร็จในปี 2520

ในคืนฉลองศาลเจ้าพ่อจะมีชาวบ้านในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียงมาเคารพบูชากราบไหว้ที่ศาลเจ้าพ่อกันมากมาย และสนุกสนานกับการชมลิเก และการเบียดเบียนอย่างเต็มที่ และในปีที่ผ่านมา (ปี 2528) การเบียดเบียนได้ยกเลิกไป แต่มีการจัดฉายภาพยนตร์กลางแปลงถวายเจ้าพ่อแทน

วันทำพิธี

ในวันทำพิธี เวลาประมาณ 04.00 น. ที่โรงครัวของศาลเจ้าพ่อจะมีบรรดาชาวบ้าน ทั้งชายและหญิงส่วนหนึ่งที่คณะกรรมการบอกกล่าวไว้ มาช่วยกันทำอาหาร และจัดเตรียมเครื่อง เช่น ไต๋ข่าหมูและไก่ที่เตรียมเอาไว้ สำหรับหมูนึ่งใช้วิธีแทงคอให้ตาย และเอาเฉพาะส่วนหัวเป็นเครื่อง เช่น ส่วนเนื้อหมูก็นำมาทำอาหารเลี้ยงคณะกรรมการ คณะลิเก และชาวบ้านในหมู่บ้านทุกคนที่มาชุมนุมพร้อมเพรียงกันในงานพิธีเลี้ยงศาล

ของใช้ในพิธีบูชาศาล

ของใช้ในพิธีบูชาศาลก็คือ เครื่องเช่นค่าง ๆ ซึ่งก็คืออาหารที่คณะกรรมการจัดขึ้น จัดเป็นเครื่องเช่นส่วนกลาง เป็นตัวแทนของชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้าน อาหารที่เป็นเครื่องเช่นส่วนกลาง

นี้จะวางไว้บนศาล นอกจากนี้ก็มีอาหารคาวหวานที่ชาวบ้านทุกบ้านนำมาสมทบอีก ซึ่งจะวางเรียงรายบนเสื่อที่ปูไว้ที่ลานหน้าศาล คนที่บนบานเจ้าพ่อไว้ก็จะนำ เครื่อง เช่นมาแก้บนในวันนี้ด้วย โดยวางเครื่อง เช่น ไข่ที่ลานหน้าศาลร่วมกับ เครื่อง เช่นของชาวบ้านทั่วไป

เครื่อง เช่นส่วนกลาง ได้แก่ หัวหมู 2 หัว ไก่ต้ม 4 ตัว เหล้า 4 ขวด ข้าว 4 ถ้วย ขนมก้อน 2 ถ้วย หนากพลู 2 ถ้วย พวงมาลัย 2 พวง ธูปเทียน 4 ห่อ บุหรี่ 2 ซอง (แต่เดิมใช้บุหรี่มวนยาเส้น ปัจจุบันใช้บุหรี่สำเร็จรูป)

เครื่อง เช่นซึ่งเป็นอาหารที่ชาวบ้านทุกบ้านนำมาสมทบ ได้แก่ อาหารคาวหวาน และผลไม้ต่าง ๆ ขนมที่นำมาส่วนมากเป็นขนมบัวลอย ขนมต้มแดง-ต้มขาวและขนมก้อน ซึ่งเชื่อกันว่าเจ้าพ่อโปรคนปรานขนมเหล่านี้ ส่วนผู้ที่บนบานไว้ก็นำ เครื่อง เช่นมาแก้บนได้แก่ ไก่ต้ม 1 ตัว เหล้า 1 ขวด พร้อมด้วยหนากพลู บุหรี่ และขนมผลไม้ต่าง ๆ ตามแต่ว่าจะบนอะไรไว้

นอกจากนี้ คณะกรรมการจะต้องเตรียมไถ่น้ำใบเล็ก ๆ ใส่ผ้าผืนไว้ 1 ใบเพื่อไว้ทำน้ำมนต์ ไถ่น้ำนี้จะตั้งไว้ในศาล

ผู้มาร่วมงาน

พิธีเลี้ยงศาลเจ้าพ่อทองคำ เป็นพิธีระดับชุมชนหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะทุกคนต่างถือว่าผีประจำหมู่บ้านเป็นผู้คุ้มครองปกป้องหมู่บ้านทั้งหมด พิธีเลี้ยงศาลประจำหมู่บ้าน จึงถือว่าเป็นพิธีของชาวบ้านทุกครัวเรือน

ผู้มาร่วมงานในพิธี อาจแยกได้ ดังนี้

1. เจ้าจำ หรือผู้ประกอบพิธีเช่นสรวงเจ้าพ่อ ตลอดจนคนที่พิธีเสี่ยงทายในงานพิธีเจ้าจำจะแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในการทำพิธีบูชาศาล คือ ใส่เสื้อโท ซึ่งเป็นเสื้อแขนยาวสีดำ นุ่งกางเกงยาวสีดำ และมีผ้าคาดบ่า 1 ผืน

2. ผู้ช่วยเจ้าจำ แต่งกาย เช่นเดียวกับเจ้าจำ แต่ไม่มีผ้าคาดบ่า

3. คนทรง คือ ผู้ที่เป็นที่ประทับทรงของเจ้าพ่อ หรือ เป็นร่างทรงของเจ้าพ่อเพื่อพูดคุยกับชาวบ้าน คนทรงเจ้าพ่อทองคำแต่งกายด้วยชุดผ้าไหมสีแสดทั้งชุด คือ ใส่เสื้อแขนยาวสีแสด นุ่งผ้าซิ่นสีแสด ห่มผ้าสไบเฉียงสี เหลืองเกล้าผมมวยใส่กำไลข้อมือข้อเท้า

4. คณะกรรมการศาล คณะกรรมการศาลเป็นผู้ชายทั้งหมด แต่งกายโดยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

5. ชาวบ้านในหมู่บ้านทุกครัวเรือน แต่งกายโดยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวันโดยชาวบ้านเชื่อว่า ทุกครอบครัวต้องมาทำพิธีเลี้ยงศาล แม้ว่าเจ้าบ้านมาไม่ได้ก็ต้องให้ออก ๆ มา หรือถ้าเจ้าบ้านหรือลูก ๆ มาไม่ได้ก็ต้องฝากอาหารคาวหวานแก่เพื่อนบ้านมาแทน ครอบครัวใดที่ไม่มาทำพิธีเลี้ยงศาล ครอบครัวนั้นจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อนบ้าน และเชื่อว่าจะไม่ได้รับการคุ้มครองจากเจ้าพ่อ และมีอันเป็นไปมิภัยพิบัติในที่สุด

เวลาทำพิธีบูชาศาล

พิธีการบูชา เช่น ไข่ เริ่ม เวลาประมาณ 7.00 น. แต่ก่อนจะถึงเวลานั้น เครื่องเซ่นที่คณะกรรมการศาลเตรียมไว้ได้เสร็จ เรียบร้อยแล้ว จากนั้นผู้ช่วย เจ้าจำก็จะยกเครื่องเซ่นของคณะกรรมการวางไว้บนศาล ส่วนที่ลานหน้าศาลคณะกรรมการและชาวบ้านช่วยกันปูเสื่อเรียงรายไว้มากมายเพื่อให้ชาวบ้านนำอาหารมา เช่น ไข่วางไว้บริเวณนี้ ในการจัดวางเครื่องเซ่นนี้ผู้ช่วยเจ้าจำจะเป็นคนดูแลและจัดการให้วางให้ถูกต้อง

วันทำพิธี เจ้าจำจะอาบน้ำแต่งกายอย่างสะอาดเรียบร้อย มาถึงบริเวณศาล ซึ่งมีเครื่องเซ่นวางเตรียมไว้พร้อมแล้ว โดยมีชาวบ้านคอยต้อนรับและคอยร่วมพิธีเลี้ยงศาลอย่างเนืองแน่น เมื่อเจ้าจำมาถึง ผู้ช่วยเจ้าจำก็จะบอกว่า เครื่องเซ่นทุกอย่างเตรียมพร้อมแล้ว จากนั้นเจ้าจำก็จะเริ่มทำพิธีจุดธูปเทียนบูชา พนมมืออยู่หน้าศาลกล่าวสักการะเจ้าพ่อทองคำขอเชิญเจ้าพ่อมากิน เครื่องเซ่นที่อุทิศให้หลาย ไค่น้ำเอาหมู ไข่ เหล้า ส่วรับคาวหวานต่าง ๆ มากมายมาถวาย รวมทั้งเครื่องเซ่นแกมบนที่อุทิศให้บนบานไว้มาถวายในครั้งนี้ด้วย จากนั้นก็ขอเชิญเทวดาทั่วทุกทิศให้มาชุมนุมพร้อมกัน เพื่อเป็นแขก กรับเชิญของเจ้าพ่อมากิน เครื่องเซ่นด้วย

เมื่อทำพิธีเซ่นสรวงบูชาเจ้าพ่อและกล่าวชุมนุมเทวดาเสร็จแล้ว เจ้าจำจะทำพิธีเสี่ยงทายตามแบบลาวโซ่ง เพื่อดูว่าเจ้าพ่อได้ลงมารับถวายและกินเครื่องเซ่นแล้วหรือไม่ โดยใช้ไม้ไผ่ขนาดสั้นเป็นไม้เสี่ยงทาย 2 อัน ยาวประมาณ 1 คืบ โยนขึ้นลงให้ได้คำว่าฮันหงายฮันเหมือนกัน 3 ครั้ง ถ้าทั้ง 3 ครั้งได้ไม้คว่ำหงายติดต่อกัน แสดงว่าเจ้าพ่อลงมากินเครื่องเซ่นแล้ว

แต่ถ้าไม่ได้คว้าหงายติดต่อกันทั้ง 3 ครั้ง ก็จะต้องทำพิธีเชิญอีกครั้ง และเสี่ยงทายดูใหม่
เจ้าพ่อลงมากิน เครื่อง เช่นหรือยัง ทำอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเสี่ยงทายได้ไม้คว้าหงาย
ติดต่อกันทั้ง 3 ครั้ง ปกติเจ้าจ๋ามักเสี่ยงทายเพียง 1-2 ครั้ง เท่านั้น ขณะที่เจ้าพ่อลงมากิน
เครื่องเช่นนั้น คณะกรรมการศาลในนามของชาวบ้านทั้งหมด ก็จะจัดลิเกรำถวายไปด้วย ลิเก
ที่รำถวายเจ้าพ่อในคอน เข้านี้มี 1 ชุดเท่านั้น แต่ถ้าใครบนบานเอาไว้ก็จะจัดลิเกมารำถวาย
ต่อไปในช่วงนี้ได้เลย และกล่าวอธิษฐานแก่นบนเจ้าพ่อในคอนนี้ด้วย

เวลาผ่านไปประมาณ ครึ่งชั่วโมง หลังจากที่เจ้าพ่อกิน เครื่อง เช่น และลิเกรำถวาย
อยู่นั้น เจ้าจ๋าก็จะเสี่ยงทายใหม่อีกครั้ง โดยกล่าวว่า "ถ้าเจ้าพ่อกินอาหารอิมหน้าสำราญดีแล้ว
ก็ขอให้เกิดไม้คว้าหงาย" กล่าวเสร็จ เจ้าจ๋าก็เสี่ยงทาย ถ้าได้ไม้คว้าหงายทั้ง 3 ครั้งติดต่อกัน
ก็แสดงว่า เจ้าพ่อกินอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าจ๋าก็เชิญเจ้าพ่อประทับในศาลจากนั้น
เจ้าจ๋าก็จะกล่าวขอพรจากเจ้าพ่อ ขอให้หมู่บ้านร่มเย็นเป็นสุข ไม่มีภัยพิบัติ และภัยอันตรายหรือ
โรคภัยไข้เจ็บ ทำให้เจ้าพ่อจงช่วยคุ้มครองรักษาหมู่บ้านตลอดไป เมื่อกล่าวขอพรเสร็จ เจ้าจ๋าก็
ก็จะทำการเสี่ยงทายประจำมี

การเสี่ยงทายประจำมีนั้น เพื่อต้องการจะรู้ว่า ในบ่อนี้ภายในหมู่บ้านมีลักษณะดินฟ้า
อากาศเป็นอย่างไร การทำมาหากินได้ผลดีหรือไม่ มีโรคภัยไข้เจ็บอย่างไรบ้าง การเสี่ยงทาย
กระทำเหมือนกับคอนเชิญเจ้าพ่อมากิน เครื่อง เช่น เช่น เจ้าจ๋าก็เสี่ยงทายว่า เดือน 6 ฝนตกดี
หรือไม่ แล้วทำการเสี่ยงทายโดย ไม้เสี่ยงทาย 3 ครั้ง ถ้าได้ไม้คว้าหงายติดต่อกันทั้ง 3 ครั้ง
แสดงว่า เดือน 6 ฝนตกดี แต่ถ้าไม่ได้ไม้คว้าหงายติดต่อกันทั้ง 3 ครั้ง แสดงว่า เดือน 6
ฝนตกไม่ดี จากนั้นก็ทำการเสี่ยงทายเรื่องอื่น ๆ อย่างนี้เรื่อยไป เรื่องที่เสี่ยงทายมักเป็น
เรื่องความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน การทำมาหากิน การทำไร่ทำนา โรคภัย ดินฟ้าอากาศ ความ
อุดมสมบูรณ์ต่าง ๆ ขณะที่ เจ้าจ๋าก็ทำการเสี่ยงทายนั้น ชาวบ้านจะสนใจมาล้อมกันมากมาย
เพื่อรับฟังคำตอบจากการเสี่ยงทาย และเชื่อว่าคำตอบที่ได้นั้น เป็นคำตอบจากเจ้าพ่อ เป็น
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เป็นความจริงและเชื่อถือได้

เมื่อพิธีเสี่ยงทายเสร็จแล้ว ผู้ช่วยเจ้าจ๋ามและกรรมการศาลก็จะช่วยกันยกสำรับ
อาหารไปวางรวมไว้แห่งหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ไปเชิญ คนทรงเจ้าพ่อมาที่ศาล โดยมีพิธีเสี่ยง

ของคนทรงถือเครื่องทรงเจ้าพ่อ พร้อมด้วยเขียนหมากคึดตามมาด้วย เมื่อคนทรงมาถึงศาลก็จะจุดธูปเทียนสักการะเจ้าพ่อ พูดคุยกับชาวบ้านสักครู่หนึ่ง เจ้าจำก็บอกคนทรงว่าชาวบ้านต้องการพูดคุยกับ เจ้าพ่อบ้าง จากนั้นคนทรงก็สวมเครื่องทรงเจ้าพ่อซึ่งเป็นผ้าไหมแขนยาวสีแดง นุ่งผ้าขึ้นสีแดง ห่มผ้าสไบเฉียงสีเหลือง เสร็จแล้วนั่งลงที่หน้าศาล โดยมีที่เสี้ยงนั่งอยู่ใกล้ ๆ คนทรงพนมมือเพื่ออธิษฐาน ท่องคาถา ขอให้เจ้าพ่อมาประทับทรง เพื่อพูดคุยกับลูกหลาน ให้ลูกหลานได้ซักถามปัญหาข้อข้องใจต่าง ๆ เมื่ออธิษฐานเสร็จแล้วคนทรงก็นั่งพนมมือตั้งสมาธิ แน่วแน่นอยู่สักครู่ จากนั้นคนทรงก็มีอาการตัวสั่น มือสั่น น้ำเสียงผิดไปพร้อมกับเรียกเหล่ามา กิน ชาวบ้านจะรู้ได้ทันทีว่าเจ้าพ่อมาประทับทรงแล้ว จากนั้นเจ้าจำก็ขอเชิญให้เจ้าพ่อ ช่วยทำ น้ำมนต์แจกลูกหลาน เจ้าพ่อรับคำแล้วจุดเทียนว่าคาถาสักครู่ที่หน้าโถ่งน้ำมนต์ เสร็จแล้วเอาเทียนจุ่มลงในโถ่งน้ำมนต์นั้น จากนั้นชาวบ้านก็จะเข้าไปพูดคุยซักถามปัญหาต่าง ๆ ทีละคน โดยแต่ละคนใช้เวลาไม่นานนัก ชาวบ้านเชื่อฟังและเกรงกลัวเจ้าพ่อมาก เพราะเจ้าพ่อสามารถล่วงรู้พฤติกรรมของทุกคนและว่ากล่าวตักเตือนชาวบ้านได้ ส่วนคนที่บนบานไว้ก็จะเข้าไปหาให้ เจ้าพ่อผูกข้อมือให้ถวายตัวเป็นลูกหลานในตอนนี้ด้วย

พอได้เวลาพอสมควร เจ้าพ่อก็จะออกจากร่างทรง คนทรงเปลี่ยนเครื่องทรงเป็นชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เจ้าจำทำพิธีจุดธูปเทียนบูชาที่หน้าศาลอีกครั้ง ขอเชิญเจ้าพ่อประทับ และขอเชิญเทวดาทั้งหลายกลับสู่วิมาน จากนั้นชาวบ้านก็ทยอยกันจุดธูปเทียนบูชาเจ้าพ่อ อธิษฐานในสิ่งที่ติงาย กราบลาเจ้าพ่อ เป็นการเสร็จสิ้นพิธีบูชาศาล พิธีกรรมทั้งหลายจะเสร็จสิ้นในเวลา ประมาณ 10.00 น. จากนั้นทั้งเจ้าจำ คนทรง กรรมการศาล และชาวบ้านก็จะร่วมรับประทานอาหารพร้อมกันที่ลานหน้าศาลเจ้าพ่อ พูดคุยกันอย่างครื้นเครง เสร็จแล้วต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้านโดยเอาน้ำมนต์กลับไปคนละขัน น้ำมนต์ที่ได้จากการเสี้ยงสวลงนี้ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลาวโซ่งเชื่อว่าใช้กินแก้โรคต่าง ๆ ได้ หรือเก็บไว้ที่บ้านก็เป็นสิริมงคล

ในบางปีคณะกรรมการและชาวบ้านจะร่วมใจกันจัดการตักสิล ถวายเจ้าพ่อด้วย การตักสิลนี้จะทำในช่วง 3 ปี ต่อ 1 ครั้ง ถ้าปีใดมีการตักสิลปีนั้นชาวบ้านจะสนุกสนานครื้นเครงกันอย่างมาก เจ้าจำจะเชิญเจ้าพ่อทองคำและเจ้าพ่ออื่น ๆ มาประทับบูชาศักดิ์สิทธิ์ในครั้งนี้ โดยประทับบนร่างทรง คนทรงเจ้าพ่ออื่น ๆ เป็นคนในหมู่บ้านมีทั้งหมด 3 คน โดยมีเจ้าพ่อทองคำ เป็นประธาน

การตีคลีของชาวบ้านที่บ้านสระเกศคือ การตีมะพร้าวขึ้นเอง แต่ชาวบ้านไม่เรียกว่า ตีมะพร้าวแต่จะเรียกว่าตีคลี ในการตีมะพร้าวขึ้นจะมีมะพร้าว 3 ใบ ที่คณะกรรมการศาล คัดเลือกไว้ ถือว่าเป็นมะพร้าวเอก มะพร้าวทั้ง 3 ใบนี้กรรมการศาลจะปอกเปลือกออกแล้ว ได้รับการปอกเสกจากเจ้าพ่อทองคำในร่างของคนทรง ส่วนมะพร้าวอื่น ๆ ที่เหลืออีกประมาณ 100-300 ใบ ชาวบ้านจะช่วยกันปอกเปลือกใส่เข่งเตรียมไว้ จากนั้นคณะกรรมการศาลและ ชาวบ้านช่วยกันกัน เชือกบนพื้นดิน บริเวณที่ตี มะพร้าวเป็นรูปสี่เหลี่ยม เพื่อใช้เป็นสถานที่ตีคลี (ตีมะพร้าว) เวลาตีมะพร้าวนี้ตีทีละ 2 คู่

การตีคลีจะมีขึ้นหลังจากที่ชาวบ้านได้พูดคุยกับคนทรงเจ้าพ่อทองคำนานพอสมควร แล้ว โดยเจ้าจำจะบอกกับเจ้าพ่อว่า วันนี้ลูกหลานได้ร่วมใจกันตีคลีถวาย ขอเชิญเจ้าพ่อได้ ชมการตีคลีในครั้งนี้ แล้วเจ้าจำก็เชิญเจ้าพ่ออื่น ๆ ร่วมสนุกในครั้งนี้ด้วย เจ้าพ่อที่ถูกเชิญ จะมาร่วมสนุกในร่างของคนทรง ซึ่งจะแต่งกายในลักษณะแตกต่างกัน กัน ดังนั้นในปีใดที่มีการตีคลี ปีนั้นบริเวณศาลจะมีคนทรงเจ้าพ่ออื่น ๆ มาร่วมอีก 3 คน โดยมีเจ้าพ่อทองคำ เป็นประธาน

คณะกรรมการจะคัดเลือกผู้ชาย 2 คน สำหรับตีมะพร้าวเอก บุคคลที่จะได้รับการคัดเลือก ต้องมีความรู้ทางหมักหมย แข็งแรง และต้องมั่นใจว่าจะต้องตีมะพร้าว 3 ใบ ซึ่งเป็นมะพร้าวเอกให้แตกทั้งหมด เพราะชาวบ้านเชื่อว่ามะพร้าว 3 ใบนี้ เป็นมะพร้าว เลี้ยงทาย ถ้าตีแตกทั้งหมดถือว่าในปีนั้น ภายในหมู่บ้านสงบสุข แต่ถ้าตีไม่แตกทั้งหมดแสดงว่า ภายในหมู่บ้านมีเหตุการณ์ไม่สงบ จะมีปัญหา เรื่องการทำมาหากิน คนตีมะพร้าวเอกนี้ จะ แต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ในมือทั้งสองถือไม้ตีมะพร้าวไม้ตีมะพร้าวจะเป็นไม้ เนื้อแข็ง ยาวประมาณ 1 ศอก คนตีมะพร้าวเอกนี้ จะได้รับการเป่าสิริชะรับพรจากเจ้าพ่อ ทองคำก่อนจะลงมือตี:

เมื่อทุกอย่างเตรียมพร้อมแล้ว เวลาประมาณ 11.00 น. ก็จะเริ่มพิธีการตี มะพร้าว โดยคนทรงเจ้าพ่อทองคำจะนั่งอยู่ที่ศาล ส่วนคนทรงเจ้าพ่ออื่น ๆ จะถือมะพร้าว เอก 3 ใบ เดินมายังสนามตีคลี ส่วนคนตีมะพร้าว เอกนั้นจะไปยืนตรงข้ามกับคนทรง ห่างจากคนทรงประมาณ 3-4 เมตร แล้วรำถวายเจ้าพ่อทองคำก่อน การรำคล้ายกับการ

รำไห่ครูของนักมวยทั่วไป ในขณะที่รำถวายนั้นจะมีดนตรีบรรเลงเป็นจังหวะ คนตรีที่ใช้ ได้แก่ ปี่ แคน ขลุ่ย และกลอง คนตีคู่แรกจะรำไปตามจังหวะดนตรีด้วย ส่วนคนทรงก็จะ หลอกล่อการโยนมะพร้าว คนตีก็ตีไปรำไปเรื่อย ๆ ตามจังหวะดนตรี โดยพยายามตีมะพร้าว ที่คนทรงโยนมาให้แตกให้ได้ และเท่าที่ผ่านมา ชาวบ้านเล่าว่าคนตีมะพร้าวเอกสามารถตี มะพร้าวแตกทั้งหมดทุกครั้ง การตีมะพร้าวเอกใช้เวลาประมาณ 20 นาที

คนตีมะพร้าวเอก จะได้รับค่าชมเชยจากชาวบ้านในความสามารถ เท่าที่ผ่านมา คนตีมะพร้าวเอกจะเป็นคนเดิมทุกครั้ง คนที่ได้รับเลือกตีมะพร้าวเอกนี้คนหนึ่ง เป็นผู้ใหญ่ม้าน ค่าย

หลังจากการตีมะพร้าวเอกผ่านไปแล้ว ก็จะมีการตีมะพร้าวธรรมดาในแข่ง โดย คนทรงจะเป็นคนโยนให้ ใครจะตีก็ได้ ส่วนมากคนตีเป็นผู้ชาย ตีแตกหรือไม่แตกก็ได้ ไม่ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญนัก มักเป็นเรื่องความสนุกสนานมากกว่า คนหนึ่งจะตีได้ประมาณ 10 ใบ ตีไปด้วยรำไปด้วยตามจังหวะดนตรี คนที่จะตีก็ผลัดเปลี่ยนกัน เข้ามาทีละ 2 คน โดยคนทรงจะ ยืนอยู่ที่เดิม คอยโยนมะพร้าวให้ คนตียืนตรงข้ามกับคนทรงมีการหลอกล่อกัน เป็นที่สนุกสนาน ของชาวบ้านทุกคนที่ยืนดูอยู่รอบ ๆ เชือกที่กั้นอยู่นั้น ส่วนภายในบริเวณตีมะพร้าวก็จะ เป็ยกขึ้น ไม่นำมะพร้าว การตีมะพร้าวนี้จะตีเรื่อย ๆ ไป ส่วนคนตรีก็จะบรรเลงเรื่อยไปจนกว่า จะหมดมะพร้าวในแข่ง โดยมีเคล็ดว่ามะพร้าวใบสุดท้าย ใครที่เป็นคนตีจะต้องพยายามตี ให้แตก มีการหลอกล่ออยู่ที่ทุกหนึ่ง เพราะถือเป็นมะพร้าวปีศาจการ แต่ไม่ถึงว่าเป็นมะพร้าว เสี่ยงตายแต่อย่างใด

หลังจากการตีมะพร้าวอันสนุกสนานผ่านไปแล้ว คนทรงทั้งหมดก็จะมานั่งที่ศาล เจ้าจำบอกแก่ เจ้าพ่อทองคำว่า การตีคลีได้เสร็จสิ้นลงแล้ว พร้อมกับขอเชิญเจ้าพ่ออื่น ๆ พักผ่อน จากนั้นคนทรงทั้งหมดจะพนมมือท่องคาถาสักครู่หนึ่ง เจ้าพ่อก็ออกจากร่างทรง คนทรงทั้งหมดถอดเครื่องทรงอยู่ในชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ชุดคุยกับชาวบ้านอื่น ๆ อย่าง คนธรรมดาทั่วไป

จากนั้นเจ้าจำก็จะทำพิธีจุดธูปเทียนบูชาที่ศาลเจ้าพ่ออีกครั้งหนึ่ง เป็นการบอกลา เจ้าพ่อ และขอเชิญเจ้าพ่อตลอดจนเทพ เทวดาทั้งหลายที่มาชุมนุมกันในพิธีเสี่ยงศาลกลับสู่วิมาน

จากนั้นชาวบ้านก็ทยอยกันจุดธูปเทียนบูชา อธิษฐานในสิ่งที่ตั้งถาม กราบลาเจ้าพ่อเป็นอันว่า เสร็จพิธีการเลี้ยงศาลโดยสมบูรณ์ จากนั้นเจ้าจำ คนทรง กรรมการศาล และชาวบ้านทุกคน จะรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน ณ บริเวณหน้าศาลนั้นโดยพร้อมเพรียงกันแล้วก็ทยอยกัน กลับบ้านโดยเอาน้ำมันต์จากศาลเจ้าพ่อไปด้วยคนละ 1 ชัน

ส่วนมะพร้าวที่ตีคั้นนั้น คณะกรรมการศาลและชาวบ้านจะช่วยกันขูด และเคี้ยวให้เป็นน้ำมันที่บริเวณโรงครัวซึ่งอยู่ทางข้างของศาล แล้วแจกจ่ายชาวบ้านทุกครัวเรือน ชาวบ้านทุกคนเชื่อว่า น้ำมันมะพร้าวที่ได้จากงานพิธีเลี้ยงศาลนั้น เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่เจ้าพ่อให้มา ทุกบ้านจะเก็บเอาไว้อย่างดี และเชื่อกันว่าสามารถไล่เป็นยารักษาโรคได้

อย่างไรก็ตามในพิธีเสนเรือน พิธีแต่งงาน พิธีศพ และพิธีบูชาศาลหมู่บ้านจะมี ผู้นำ หรือผู้ประกอบพิธีทั้งสิ้น ผู้ประกอบพิธีจะใช้ภาษาลาวไซ่งในการดำเนินพิธีกรรมโดยตลอด ดังนั้นผู้ประกอบพิธีกรรมของลาวไซ่งทุกคนต้องสามารถอ่าน เขียนภาษาลาวไซ่งได้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย